

ქართული

ქართუდი მსოფთ რნაა?
ქართუდი ქართუდთ რნაა!
უძრთთა, ბუდისრნაა,
ზუდა რთა, იმთუაა!

1(26) 2010
იანვარი-თებერვალი

გერმანიის ქართული სათვისტომოს ორგანო

ნომოჯიშინა:

საზიხვედვეხელა დეჟნი	3
ქაიხვედვი მხედრომთაგინი გორი V ბინეგადე	4-6
ვუხვი მცინე თოდროთონი	7-8
ახენ ნყადორი	8
ხუთუხი სხი ბეხიქაშვილი! აღუაჟ თე ახა დანაშვილი ბეხიქაშვილი?	9-12
„ბაილა ნათონა“ ანუ „თეთი ბანინი“ აბაჟი	12-13
„გიორი ღამის სახანის“ საიღვი	14-15
„ბეხინის“ უმცინე თაგინეგინი	15
Lebendige Tradition in der Diaspora	16
ინეგინე დამ რინდამხონ	17-19
მე მინი მეგობარი ვიყავი მეფა მეგინეგინის მოგინე	20-22
Auf den Spuren meines georgischen Großvaters	23-24
სომთაგინის ადგენა	25-29
კუმიჩი	30

ს ა ზ ი რ ვ ა ე რ ვ ა რ მ ე მ ე ნ ე

ღამე ივრისა

იქვე აყვავდა გული ვარდივით
 და იქვე მიწდა ქენჭე დაქნეო...
 დაბიალიდან გადავარდნილი
 ხაზარეთისკენ მიხსურავს ნეო.

დახანძრეული ნევს ივრია,
 ქცევათზე წნოთქი აყრავენ თარქმს,
 ქცევივეთი საღლაც ქტუნიან,
 სოფლის გუქში გაჩიოლა მთვარე...

სთვლემენ ჭელღებში ლაქტი ყანებში,
 უღვათქმს ხვავი, თითქონ ლაქვანი.
 ჩალაგდნენ ყველა ჩინებისანებში...
 სთქვი, მენიქვილევ, რთი ზღაპარი.

სთქვი ნაღვლიანი ძველი ქართლივით,
 ან აზნაუთის ქალზე ვიძღუროთ...
 დაბიალიდან გადავარდნილი
 ხაზარეთისკენ მიხსურავს ნეო...

გიორგი ლეონიძე

ქართული

ქართული მხედრობის

ბიძგები V ბრწყინვალე

გიორგი მეხუთე ბრწყინვალე, საქართველოს უდიდესი ხელმწიფე 1314-1346 წლებში, დემეტრე მეორე თავდადებულის უმცროსი ძე, აღიზარდა სამცხეში, დედის მხრიდან მისი პაპის, მანდატურთუხუცეს ბექა პირველი ჯაყელის კარზე. პირველად, 1299-1300 წლებში, როცა იგი 10-11 წლისა იქნებოდა, მონღოლებმა დასვეს თბილისის ტახტზე, მისი უფროსი ნახევარძმის, დავით მერვის საწინააღმდეგოდ, მაგრამ მისი უფლებები თბილისს არ სცილდებოდა და ამიტომ „თბილისის მეფეს“ უწოდებდნენ. მალე მონღოლებმა ყრმა გიორგი დავით მერვის კიდევ ერთი ძმით, ვახტანგით შეცვალეს.

1311 წელს, გიორგი თავისი ძმისშვილის – მცირეწლოვანი გიორგი მეექვსე „მცირეს“ რეგენტი გახდა. მალე გიორგი „მცირე“ გარდაიცვალა და ტახტზე გიორგი ბრწყინვალე ავიდა. მათიანე ქართლისაიში სწერია: „დაჯდა მეფედ გიორგი, ძე დიმიტრი მეფისა თავდადებულისა, და დაიწყო მთიანეთს აღმობრწყინებდა. ხოლო მე ენასა ვერ ძალ-მიცს საკვირველებათა და საშინელებათა თქმად. თუ რაოდენ შუენიერად და გონიერად განაგებდა და ქმნა ანუ ქცობანი და ბრძოლანი, ანუ შემატებანი სამეფოსანი და ქუეყანისანი“-ო.

გიორგი ბრწყინვალის მეფობა ფეხბედნიერი აღმოჩნდა საქართველოსთვის. მემკვიდრეობად მან მიიღო დაქცეული ქვეყანა – ეკონომიკურად დაძაბუნებული, პოლიტიკურად დაშლილი, სულიერად დაკნინებული. იდგა „დიდი უსამართლობა და მძლავრებულობა... ერთმანეთსა ღალატად დასხმა, დაქცევა ციხეთა, სიკვდილი, ცოლის წაგვრა და დაგდება უბრალოსა და მრავალფერნი ულუსობანი“.

1315 წელს ოლჯაიტუ ყაენმა გიორგი მეხუთე თავისი ჯარით მცირე აზიაში მომხდარი აჯანყების ჩასაქრობად გაიწვია. ქართველები წავიდნენ და ერთხელ კიდევ გააკვირვეს ქვეყანა თავისი ვაჟკაცობით. ეს იყო ქართველების უკანასკნელი მონაწილეობა მონღოლთა დაუესრულებელ ლაშქრობებში.

გიორგიმ მონღოლთა დასუსტებული საყაენოს

ხელისუფლების გარკვეულ წრეებში მხარდაჭერა მოიპოვა, იგი ჭკვიანი პოლიტიკოსი იყო და თავდაპირველად მონღოლებთან ბრძოლას ფრთხილი და მშვიდობიანი ურთიერთობა ამჯობინა. ჯერ კიდევ ბექა ჯაყელის კარზე ყოფნისას მოიპოვა მონღოლთა ნდობა, იგი მეგობრობდა ილხანის მთავარ ვაზირთან – ჩობან ნოინთან, ამან საშუალება მისცა საშინაო მდგომარეობა გამოესწორებინა.

პირველ რიგში ქართლში მომძლავრებული ოსები, რომელთაც ადგილ-ადგილ ციხე-ქალაქები დაუპყროთ, დაიმორჩილა, კავკასიონს მიღმა გადარეკა და ხარკი დაუწესა.

იმერეთში დავით ნარინის შემდგომ მრავალი წლისმანძილზე ძმათა შორისაშლილობა იყო. ამდროს მეფობდა მცირეწლოვანი ბაგრატე, ძე მიქელ მეფისა, რომელსაც ერისთავები არ ემორჩილებოდნენ. ამით ისარგებლა გიორგი მეფემ და იმერეთის შემოერთება განიზრახა, შემოიკირბა ჯარი და ლიხის ქედი გადალახა. გამუდმებული ბრძოლებით შეწუხებულმა მოსახლეობამ, გიორგი მეხუთე სიხარულით მიიღო.

ბაგრატე აღმზრდელებმა ქუთაისში წაიყვანეს და ციხეში გაამაგრეს. გიორგი ჯარით ქუთაისს შემოეწყო. ბაგრატე მიხვდა, რომ ვერაფერს გააწყოდა და მეფეს ციხეების ჩაბარება და მორჩილება აღუთქვა სიცოცხლისა და თავისუფლების სანაცვლოდ. გიორგიმ პირობა მისცა ხელშეუხებლობისა და ბაგრატე „მოვიდა წინაშე გიორგი მეფისა და მისცნა ყოველნი ციხე-ქალაქნი და სიმაგრენი იმერეთისანს“. გიორგი მეხუთემ ჩაიბარა ქალაქები და თავისი ერისთავები განაწესა, ხოლო ბაგრატე ჰყო ერისთავად და მისცა საერისთაოდ შორაპანი.

ამის მხილველნი მამია დადიანი, გურიელი, სვანთა და აფხაზეთის ერისთავი შერვაშიძე, მიეახლნენ გიორგი მეფეს და დაულოცეს მეფობა იმერეთსა და სრულიად საქართველოსი.

მერმე მოვიდა მეფე ოდიშს და აფხაზეთს და გაყარა ორგულნი, დაიპყრო ციხეები და თავისი ხალხი განაწესა. მისცა ცხომის საერისთაო ბედიელს.

უკან მობრუნებულმა შემოვლო გურია, იქაც თავისი ერთგულნი განაწესა და მიაღვა სამცხეს. მეფის სამცხეში ყოფნის დროს მოკვდა ათაბაგი სარგისი. გიორგიმ მიუბოძა ათაბაგობა სერგისის ძეს – ყვარყვარეს და თავისი ერისთავები დააყენა კლარჯეთს, სპერს, კალმახს, არტანუჯს, წუნს და მისცა ისინი ბიძებს და ბიძაშვილებს ყვარყვარე ათაბაგისას და ისინი მორჩილებდნენ ათაბაგს. „ხოლო განაგნა მუნებურნი, ვითარცა კეთილმან ხუროთმოძღუარმან, ყოველნივე და წარმოვიდა და მოვიდა ტფილისს“.

შემდგომ განიხილა მეფემ მთიულთა საქმე, რადგან იქ „მრავალნი უჯერონი იქმნებოდნენ“. შეკრიბა ჯარი და დაიმორჩილა ყოველნი. ჩავიდა მუნხრანს და ჩაიყვანა კავკასიაში მცხოვრები ყველა ქრისტიანი ხალხის მთავარნი და ხვეისბერნი. ჩამოვიდა თბილისს და წამოიყვანა ისინიც და განუჩინა მათ სამართალი, რომელსაც უწოდეს „ძეგლის დიდება“. ეს მკაცრი კანონმდებლობა სასტიკი შეურყევლობით და დაუთმობლობით აღადგენდა და განამტკიცებდა ტრადიციულ ქართულ სამართალს, სულსა და ზნეობას.

ამას მოაყოლა „ხელმწიფის კარის გარიგება“ – ქართული სამეფო-სამართლებრივი კონსტიტუცია.

მეფემ აღადგინა ტრადიციული სამეურნეო დარგები. გაატარა ფინანსური რეფორმა. მონღოლური ფულადი ერთეული – „ყაზანური თეთრი“, შეცვალა ახალი, საკუთარი ვერცხლის მონეტით – „გიორგაული თეთრით“.

გიორგი ბრწყინვალე აშენებდა და აღადგენდა ასი წლის მანძილზე ნანგრევ-ნაოხარ ქალაქებს, დაბებს, სოფლებს, ციხესიმაგრეებს, ეკლესიებს, გზებს, არხებს.

განაახლა დაქცეული ტაძრები – დადაბნისა, ფიტარეთისა, წულრულაშენისა, კაზრეთისა, ღმანისისა.

ჩობან ნოინის სიკვდილის შემდეგ სხვა ნოინები ყაენს განუდგენენ და დაიპყრეს ზოგმა სპარსეთი, ზოგმა ხუარასანი, სხვამან ერაყი, ადრაბაგანი და საბერძნეთი.

მაშინ იხელთა დრო მეფე გიორგიმ და „განასხნა თათარნი“ საქართველოდან, ზოგი ბრძოლით და ზოგიც მოხერხებით.

1335 წელს გიორგი ბრწყინვალემ ხარკი შეუწყვიტა მონღოლებს, ადვილად გაუმკლავდა მათ დამსჯელ რაზმს და საქართველოს კისრიდან მონღოლ-თათრული უღელი გადააგდო.

ამ საოცნებო გამარჯვების აღსანიშნავად მეფემ ნადიმი გამართა და იქვე მიწვეულ სტუმართაგან, ვისაც მონღოლთა წინააღმდეგ სამამულო ომში მონაწილეობაზე უარი თქვა, პირველ რიგში მხარგრძელებს – მეფის ბრძანებით თავები დააყრუებინეს.

შემოიკრიბა მეფემ ჯარი და რანში შევიდა, წინააღმდეგობა ვერაუინ გაუწია და შირვანიც დაიმორჩილა. დარუბანდამდე ქურდის ლეკიოთურთ ხარკი დაადო და გაძლიერებული დაბრუნდა თბილისს.

ადრაბაგანის დამპყრობმა ნოინმა დაიპყრო სომხითი, რანი, მოვაკანი და მიაღვა განჯას, რათა გიორგი მეფეც დაემორჩილებინა. რა შეიტყო ეს გიორგიმ თავისი ჯარით მიეგება, დიდი ბრძოლა გაუმართა და გამარჯვებული დიდძალი ნადავლით დაბრუნდა უკან.

მალე საქართველოს ახალი მტერი გამოუჩნდა – ოსმალ-თურქები, სულთან ორხანის მეთაურობით. მან განიზრახა კლარჯეთისა და მისი მიდამოების დაპყრობა. გიორგი მეხუთემ მოციქული გაუგზავნა და ზავი შესთავაზა, მაგრამ პასუხად უარი მიიღო. მაშინ შეება გიორგი და „მოსცა ღმერთმან ძლევა და მოსრნა ურიცხუნი თურქნი და ივლტოდნენ სულტნიოთურთ“. გიორგი გამარჯვებული დაბრუნდა თბილისში.

ამის შემდგომ დაიმორჩილა მეფემ რანი, მოვაკანი და სომხითი და ხარკი დაადო მათ და „არცაღა იყვნენ თათარნი საბრძანებელსა მისსა“.

რაკილა მეფე გიორგიმ დაიმორჩილა მთელი საქართველო და აღარავინ იყო მისი ურჩი და

წინააღმდეგი, მოიწვია მღვდელთმთავრები და განაახლეს „წესნი და რიგნი“ ეკლესიისა და განკვეთეს უღირსი მღვდელთმსახურები.

1340-1341 წლებში გიორგიმ ჯარები შეიყვანა პონტოში და იქ, ტრაპიზონის სასახლეში, ძველი, თამარის დროინდელი ქართული ხელისუფლება ააღორძინა.

კვლავ აღდგენილ იქნა ერთიანობა საქართველოში, ნიკოფსიიდან დარუბანდამდის (ჩრდილოეთით) და სინოპიდან არდაველამდის (სამხრეთით), ანუ – კავკასიის „იმპერია“ დავითის და თამარის „ოქროს საუკუნისა“.

კვლავ გაითქვა სახელი მთელს მსოფლიოში საქართველომ და მისმა ხელმძღვანელმა – გიორგიმ მესხეთე ბრწყინვალემ.

გიორგიმ მეფის ძლევამოსილებამ და მისმა დიდებამ რომის პაპის – იოანე ოცდამეორის განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია. მან მისიონერები გამოაგზავნა საქართველოში და წერილი გამოატანა გიორგიმ მეფესთან და მის დიდებულებთან. წერილის პირველი ორი ნაწილი შეეხებოდა ეკლესიის ერთობის საჭიროებას, ხოლო მეორე ნაწილში პაპი მოუწოდებდა მეფეს და დიდებულებს კათოლიკურ ეკლესიათან შეერთებაზე.

უცნობიარაპასუხი გაუგზავნა მეფემ პაპს, მაგრამ საქართველოს არც გიორგი ბრწყინვალის დროს და არც სხვა პერიოდში მართლმადიდებლობისათვის არ უღალატია. თუმცა რელიგიურ უმცირესობათა და მათ შორის კათოლიკების უფლებები შეზღუდული რომ არ იყო ამას ის ფაქტიც ადასტურებს, რომ პაპის მიერ ევროპელთა სამისიონერო კათედრა სმირნიდან თბილისში იქნა გადმოტანილი.

ამ დროისათვის იერუსალიმში მხოლოდ ქართველებს ეძლეოდათ უფლება, ცხენზე ამხედრებულს და ეროვნული დროშების ფრიალით ევლოთ მის ქუჩებში.

ასე იღვანა გიორგიმ მესხეთე, „ხოლო ამისათვის ეწოდა მეფესა ამას გიორგი ბრწყინვალე, რამეთუ იყო ჰაეროვნებითა, შუენიერებითა და ახოვნებითა უებრო, მოწყალე, უხვი, ობოლთა და ქურითა და დავრდომილთა შემწვნარებელი. მეორედ, ვინაითგან იყო ივერია დაფანტული, სამთავროდ და სამეფოდ დაყოფილი, ამან სიბრძნე-გონიერებითა და ძლიერებითა თვისითა კუალად შემოიკრიბნა და იგონა, ვითარცა აღმშენებელმან, განაგსნა და აღაშენა ქუეყანანი, რჯული და სამოქალაქო წესნი განაბრწყინა, ეკლესიანი დარღუეულნი და მოოხრებულნი აღაშენა, განაახლნა და განანათლნა; ხოლო რანი, შარვანში და მოვაკნი მოხარკედ ჰყვნა თავისად; სძლო ყოველთა, სადა ჯერ იყო ბრძოლითა და ძლიერებითა და მეცნიერებითა თვისითა დაამშვიდნა, და მეფობდა მეფობითა კეთილითა ივერიასა ზედა“.

1346 წელს გიორგიმ მესხეთე ბრწყინვალე გარდაიცვალა. გამეფდა 24 წლისა, იმეფა 32 წელიწადი, აღესრულა 56 წლისა. დაკრძალეს გელათს.

მომზადებულია ტელეკომპანია „საქართველოს“ პროექტ „მთავარსარდლის“ ლიტერატურული სცენარის მიხედვით ავტორი ლევან უმიკაშვილი

ინფორმაცია

Au-Pair -ის პროგრამით ჩამოსულ ახალგაზრდებს, რომლებსაც აქვთ შეპითხვები მათი უფლება-მოვალეობების შესახებ, შეუძლიათ დაუკავშირდნენ სათმისტიმონთან არსებულ საინფორმაციო ჯგუფს შემდეგ ნომრებზე:

0176 23346015 (პარამენი),
0176 22640247 (თონათონი),
0179 4998874 (ნონი)

ან ელექტრონული ფოსტით: info@satvistomo.de

წესები

ეფრემ მცირე ფილოსოფოსი

(31 ინვარი)

საქართველოს ეკლესიის ისტორიაში განუზომელია ეფრემ მცირეს ღვაწლი. მისი შრომების რიცხვი ასამდე აღწევს და ეხება საეკლესიო მწერლობის თითქმის ყველა დარგს. როგორც ისტორიული წყაროებიდან ირკვევა, იგი იყო შვილი ვაჩე კარიჭისძისა, რომელიც სხვა ტაოელ აზნაურებთან ერთად 1027 წელს საბერძნეთში გაემგზვრა. იქ მან საფუძვლიანად შეისწავლა ბერძნული ენა და მოგვიანებით გადავიდა ანტიოქიის მახლობლად მდებარე შავ მთაზე, სადაც სამოცდაათამდე ქართველი ბერი საღვთისმეტყველო ლიტერატურის შევსება - გამრავლებით იყო დაკავებული. ამ წრეს ეკუთვნოდნენ: გიორგი მთაწმინდელი, ანტონ ტბელი, საბა თუხარელი. ისინი მხარში ამოუდგნენ ეფრემ მცირეს, შეაფასეს მისი შესაძლებლობები და დაავალეს მთარგმნელობითი საქმიანობა. თავის „მოსახსენიებელში“ ღირსი ეფრემი ამბობს, რომ საბა თუხარელისგან შეისწავლა საეკლესიო წიგნების კითხვის წესი, საკმაოდ დაუღებულად მიიჩნევს თავს იოანე ფანაკელისგანაც რომლისგანაც „განკვეთილობის ნიშნების გამოყენება“ ისწავლა. გაბრიელ მღვდელი კი არჩევდა წიგნებს, რომელსაც შემდგომ ეფრემ მცირე თარგმნიდა.

ეფრემ მცირემ სახელი მრავალმხრივი მოღვაწეობით მოიპოვა, რომელთაგან ძირითადი მანაც მთარგმნელობითი საქმიანობა იყო. მას მთარგმნელობის საკუთარი თეორიაც კი ჰქონდა, რომელსაც სამი არსებითი ნიშანი ახასიათებს:

1. ტექსტი აუცილებლად უნდა ითარგმნებოდეს დედანიდან.
2. თარგმნის დროს მნიშვნელოვანია არა მარტო სიტყვა-სიტყვით ორიგინალი ტექსტის გადმოტანა, არამედ შინაარსის მართებული გადმოცემა, რომელიც ტექსტს შინაარს და სილამაზეს არ დაუკრავს.
3. თარგმანზე აუცილებლად დართული უნდა იყოს კომენტარები, რომელიც ხელს შეუწყობს ბუნდოვანი აზრის განმარტებას.

ტექსტის შინაარსის გასაგებად და ადვილად აღსაქმელად მან საკუთარი პუნქტუაცია შემოიღო.

როგორც თავად განმარტავს, იგი წერტილს იყენებდა „მცირედ სასუენად, ორწერტილს განსაკუთრებულად სიტყვისა და სამწერტილს დიდად სასუენად და ექვს წერტილს სრულიად დასაბოლოებლად და ახლად დასაწყებლად სიტყვისა“.

ეფრემ მცირეს ნათარგმნ თხზულებათა შორისაა იოანე დამასკელის „წყარო ცოდნისა“, კერძოდ მისი ორი ნაწილი „დიალექტიკა“ და „გარდამოცემა უცილობელი მართლმადიდებელთა სარწმუნოებისა“, ბასილი დიდის და ეფრემ ასურის „ასკეტონი“, ეპისტოლეთა და ფსალმუნთა კომენტარები, ფსევდო-დიონისე არეოპაგელის თხზულებანი, ე.წ. „არეოპაგეტიკა“, რომელიც მეცნიერებაში ქრისტიანული ფილოსოფიის მწვერვალადაა აღიარებული.

ბიბლიური წიგნებიდან მან რედაქცია გაუკეთა გიორგი მთაწმინდელის მიერ თარგმნილ „სამოციქულოს“.

ეფრემ მცირეს ორიგინალური ისტორიულ-პაგოგრაფიული ხასიათის შრომაც ეკუთვნის „უწყებაი მიზეზსა ქართველთა მოქცევისასა, თუ რომელთა წიგნთა შინა მოიხსენების“. მისი დაწერის მიზანი

იყო ანტიოქიაში მოღვაწე ბერძენი ბერებისათვის ქართველთა ბერძენების თანადროული გაქრისტიანება დაესაბუთებინათ, ბერძნული წყაროებიდან ამოკრებილი ცნობებით, რადგან ქართულ წყაროებს ისინი ნაკლებად ენდობოდნენ. ეს ის პერიოდი იყო, როდესაც ანტიოქიისა

ეფრემ მცირე

და შავი მთის ბერძენი ბერები საქართველოს ეკლესიის დამოუკიდებლობას არ სცნობდნენ. სხვა მრავალ მიზეზთა შორის ასახელებდნენ იმასაც, რომ თითქოს საქართველოში ქრისტიანობა არც ერთ მოციქულს არ უქადაგია. აუცილებელი გახდა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალიის უფლების დაცვა-დადასტურება. იქაურ ქართველ მოღვაწეებს ეფრემისთვის დაუვალებიათ ამ საქმის მოგვარება. ეფრემ მცირემ ამ თხზულებაში ერთად შეკრიბა და მეცნიერული არგუმენტებით დაასაბუთა ქართული ეკლესიის ავტოკეფალურობა. იმის დასამტკიცებლად, რომ ქართველები მართლმადიდებლად წმინდანინოს მიერ კონსტანტინე დიდის დროს მოიქცნენ, ბერძნული წყაროებით ასაბუთებს, კერძოდ, ვეგარუს ისტორიას და თეოდორიტე კვირელის ისტორიას

იმოწმებს.

ისტორიული ცნობების მიხედვით, ღირსი ეფრემ ასურელი 1091 წელს აურჩევით კასტანის მონასტრის წინამძღვრად.

მისი გარდაცვალების ზუსტი თარიღი არ მოიძებნება წყაროებში, თუმცა რუის-ურბნისის კრების (1103) აქტები მას მიცვალებულთა შორის იხსენიებს.

მრავალთაგან მცირედი ღვაწლის წარმოჩენაკი მიუთითებს იმ უდიდეს დამსახურებაზე, რომელიც ეფრემ მცირეს მიუძღვის საქართველოში საღვთისმეტყველო აზრის განვითარებაში. ამ დიდი დამსახურებისათვის საქართველოს სამოციქულო ეკლესიამ ეფრემ მცირე წმინდანად შერაცხა.

არსენ იყალთოელი

არსენ იყალთოელი

„ღვთისმეტყველი, ფილოსოფოსი, ფიზიკოსი, ანატომოსი, ალილორიკულთა შეთხზვათა შინ ქებული, უცხო და მაღალი მესტიხე და საეკლესიო ტიპიკონთა მეტყველი“ - ასე აღწერს ისტორიკოსი წმინდა არსენ იყალთოელს, რომელიც მე-11 მე-12 საუკუნეების მიჯნაზე მოღვაწეობდა. იგი იყო ეფრემ მცირის უმცროსი თანამედროვე რომელმაც ზედწოდება „იყალთოელი“ დაბადების ადგილის მიხედვით მიიღო. მან სამეცნიერო და საღვთისმეტყველო განათლება კონსტანტინეპოლში, კონსტანტინე მონომახის მიერ დაარსებულ მანგანის წმინდა გიორგის მონასტერში მიიღო. სწავლის დასრულების შემდეგ სამოღვაწეოდ შავ მთაზე გაემგზავრა, სადაც მოგვიანებით ეფრემ მცირეს დაემოწაფა. მისივე დახმარებით დაეუფლა თარგმნის ხელოვნებასაც.

არსენის მოძღვრის, ეფრემის გარდაცვალების შემდეგ, იგი შავი მთიდან ისევ მანგანის მონასტერში დაბრუნდა. სადაც მან ანასტასი სინელის ანტიმონოფიზიტური ტრაქტატი „წინამძღვარი“ და გიორგი ჰამრტოლის „ხრონოღრაფი“ თარგმნა. 1103 წელს, მეფე დავით აღმაშენებლის მიწვევით, არსენმა მანგანის მონასტერი მეორედ დატოვა და სამშობლოში დაბრუნდა. სასულიერო და საერო მეცნიერების უბადლო მცოდნე არსენ იყალთოელი მრავალი წლის განმავლობაში იყო მეფის სანდო და კეთილგონიერი მრჩეველი. იგი ყოველთვის ესწრებოდა დავით აღმაშენებლის თაოსნობით მოწვეულ კრებას. გელათის აკადემიაში მოღვაწეობის დროს მან „დიდი რჯულის

კანონი“ თარგმნა.

არსენის მთარგმნელობით საქმიანობაში ცენტრალური ადგილი უჭირავს კრებულს, რომელიც დოგმატიკურ-პოლემიკური თხზულებებისგან შედგება და ქართულ მწერლობაში მას „დოგმატიკონი“ ეწოდება. „დოგმატიკონის“ სახით ქართველებს მიეცათ სახელმძღვანელო არა მხოლოდ ქრისტიანული ღვთისმეტყველების საფუძვლიანად შესასწავლად, არამედ სხვა აღმსარებლობისაგან თავის დასაცავადაც, რადგან მასში შედიოდა პოლემიკური თხზულებები ნესტორიანთა, ურიათა, მაჰმადიანთა წინააღმდეგ. ამ

წიგნის თარგმნა მან მანგანის მონასტერში დაიწყო და შიო-მღვთისმცოდნეობის მონასტერში დაასრულა. სავარაუდოდ, მეფის გარდაცვალების შემდეგ არსენი იყალთოში გადავიდა, სადაც მან იყალთოს უმაღლესი სკოლა-აკადემია დააარსა. არსენის მიერ დაარსებულმა იყალთოს აკადემიამ უდიდესი როლი შეასრულა ქართული ფილოსოფიური და საღვთისმეტყველო მეცნიერების აღორძინების საქმეში. არსენ იყალთოელი საქართველოს ეკლესიამ წმინდანად შერაცხა და დაკრძალულია იყალთოში.

ეკატერინე ცირიკაშვილი

უზიფარი ხარ ბერბიჭაშვილი!

აღიარა თუ არა დანაშაული ბერბიჭაშვილმა?

1941-42 წლებში თბილისში, უმაღლესი სასამართლოს დახურული კარის მიღმა ჭავჭავაძის მკვლელის, გიგოლა ბერბიჭაშვილის გასამართლება მიმდინარეობდა. ამ სასამართლო პროცესს საზოგადო მოღვაწე ვარლამ ძიძიგური დაესწრო. 1909 წლიდან 1918 წლამდე ვარლამ ძიძიგური პედაგოგიურ მოღვაწეობას ეწეოდა სხვადასხვა რეგიონებში. იგი 1957 წელს გარდაიცვალა ხანგრძლივი ავადმყოფობის შედეგად.

ილია ჭავჭავაძის მკვლელის გასამართლება ვარლამ ძიძიგურმა ვრცლად აღწერა თავის წიგნში „მასწავლებლის მოგონებანი“.

გთავაზობთ შემოკლებულ ვარიანტს ვარლამ ძიძიგურის მოგონებებიდან. თავს, რომელიც ილია ჭავჭავაძის მკვლელის სასამართლო პროცესს ეხება, ჰქვია „ილიას მკვლელის გასამართლება“

ჩემი მესხიერებიდან არასოდეს ამოიშლება ის ათი დღე, 1941 წლის 25 დეკემბრიდან 1942 წლის 5 იანვრამდე, როცა თბილისში, უმაღლესი სასამართლოს დახურულ კარში ილია ჭავჭავაძის მკვლელის - გიგოლა ბერბიჭაშვილის გასამართლება მიმდინარეობდა. ამ სასამართლოზე დასასწრებად სულ ორმოციოდე საშვი იყო და ერთი მათგანის მიღება მარჯუნა ბეღმა.

საბრალდებო სკამზე იჯდა 64 წლის კაცი, საშუალო ტანის, გამხდარი, ფართო მხარ-ბეჭიანი, ხმელი და თხელი სახისა, ჭადარა გიგოლა ბერბიჭაშვილი.

სასამართლოს თავმჯდომარის პირველი კითხვა იყო ბერბიჭაშვილისადმი:

- სცნობთ თუ არა თავს დამნაშავედ?
- იმდენად, რამდენადაც...- და მოჰყვა ბერბიჭაშვილი წილადობილას...
- ჩანს, არ გინდათ თქვათ არც კი, არც არა! გვიამბეთ თქვენი თავგადასაუალი, თქვით, რისი თქმაც გინდოდათ!
- მე ადრე დამეხოცნენ მშობლები, ვცხოვრობდი ბიძასთან. ის მამადლიდა ლუკმა-პურს. ავდექ და გავიქეცი მისგან. შევეკვლე ტყეში რამდენიმე კაცს, ტყეს წვაუნენ, ნახშირს ამზადებდნენ და ქალაქში დაჰქონდათ გასაყიდად. ერთი ვირი ჩამაბარეს, დატვირთავდი ამ ვირს და ტყიდან „ხაზინების“ ნახშირს ვზიდავდი გასაყიდად. თბილისში „ზემელთან“ ერთი პატარა დუქანი იყო. იქ ერთი კაცი მომცემდა პროკლამაციებს, ჩავაწვობდი იმ პროკლამაციებს ნახშირის გილდეში, ზემოდან რამე-რუმეებს დაყვრიდი და ისე მიმქონდა ტყეში; იქიდან ჩუმ-ჩუმად ვურიგებდი გლეხებს ამ პროკლამაციებს. მე პარტიზანთა რაზმის წევრი ვიყავი, წითელი პარტიზანელის მოწმობა მქონდა. 1905 წელს

დამიჭირა პოლიციამ და დუშეთის სამაზრო ციხეში დამამწყვდია. ციხე გავტეხე და გამოვიქეცი. ამის შემდეგ ტყეში ვიმალებოდი. ერთხელ, ეს იყო 1907 წელს, ტანისამოსი დამეფლითა, ახლის შესაძენად ჩუმად მინდოდა ჩამოესულიყავი თბილისში და საგურამოზე გამოვიარე. სადამო იყო. გზაში შემხვდა ერთი ჩემი ნაცნობი - ხიზანიშვილი. მითხრა: ამაღამ ილია ჭავჭავაძის სახლის ზემოთ, ტყეში, რამდენიმე კაცს კრება გვაქვს და დაგვესწარიო. არ მინდოდა, მაგრამ ძალით წამიყვანა. კრებაზე 10-12 კაცი იყო. თავმჯდომარეობდა ვილაც ჯაში. როგორც გავიგე, ეს კაცი ილია ჭავჭავაძის მოურავი ყოფილა. მან წაიკითხა ილია ჭავჭავაძის წინააღმდეგ გაზეთში დაბეჭდილი წერილი. ჯაშმა თქვა: მე დღეს ვარ აქ და ხვალ არა და მაინცდამაინც არ მენაღვლება, მაგრამ თქვენ აქაურები ხართ, ვერსად წახვალთ და კნიაზ ილიას წვალებას მანამ ვერ გადაურჩებით, სანამ მას არ მოკლავთო. მოკალით და მოისვენეთ, - მისი მოკვლა რა დიდი საქმეაო.

- რა დროს ამოიყვან თბილისიდან კნიაზსო? - ჰკითხა მან იქვე მყოფ ილიას მეეტლეს აფციაურს.
 - ნაშუადღევს 1-2 საათზე, - მიუგო მან.
 - წიწამურში რა დროს იქნებით?
 - დაახლოებით 12 საათზე. იქნებ უფრო ადრეც. კარგად არ ვიცი, რა დროს წამომყვება თბილისიდან კნიაზი. ეს კი ვიცი, რომ დილით უნდა წამოვიდეს და ადრე მისვლა შემომითვალა.
- გადაწყდა ილია ჭავჭავაძის მოკვლა. ხუთი კაცი აირჩიეს, მათ შორის მეც. მე უარზე ვიყავი: თქვენი კნიაზია და თქვენ უნდა მოკლათ, მე რა მესაქმება-მეთქი. ძალით ჩამაბეს ამ საქმეში. იმ დამეს წიწამურის ზემოთ ვივანხმეთ ერთ ოჯახში. დამე წიწამურის ტყეში გავათიეთ. გავინაწილეთ ის არე-

მარე, სადაც ილია უნდა მოგვეკლა, საიდანაც ილიას მეეტლე ეტლს ჯერ მძიმედ წამოიყვანდა და შემდეგ შეაჩერებდა. სამი კაცი მალე უნდა გადამდგარიყო ეტლის გაჩერების ადგილას; მე და ერთი კაციც დაბლა უნდა ვმდგარიყავით, რომ არ გაგვექცეოდა.

გათენდა. ცოტა დააგვიანდათ მგზავრებს. მგონი, პირველ თუ ორ საათზე გამოჩნდა ჭავჭავაძის ეტლი - თოფები გავარდა და კნიაზი ეტლიდან გადმოვარდა. მე ზევით ვისროლე.

- მართალი თქვი, შენგან გასროლილი ტყვია მოხვდა ილიას გულსა და შუბლში, შენმა ტყვიებმა განგმირა ილია? ჩვენ ამის ჩვენება გვაქვს: 1907 წელს გასამართლებულმა შენმა ამხანაგებმა დაწვრილებით თქვეს ყველაფერი; ისინი არ უარყოფენ იმას, რაც თვითონ ჩაიდინეს, და არც იმას, რაც სხვებმა, მათ შორის შენ რაც გააკეთე.

- ჭავჭავაძე რომ გადმოვარდა ეტლიდან, გადმოვარდა სათვალე და საფულე, მე საფულე ავიღე და იქვე ივანიშვილს მივეცი. საფულეში 600 მანეთი იყო. მე ფული არ წამიღია.

- ჭავჭავაძის მეუღლეს - ოლღა ჭავჭავაძისას - ვინ ჩაუმტვრია ცხვირ-პირი თოფის კონდახით?

- ჩაუმტვრიეს, კი, მაგრამ ვინ - არ დამინახავს!

- პატარა სათვალე დაინახე მიწაზე დაფარდნილი და ის ვერ დაინახე? აქაც სტყუი! ხიზანიშვილისა და აფციაურის მიერ 1907 წელს მიცემული ჩვენებით, ოლღა ჭავჭავაძეს შენ დაულეწე სახე და თავი ისე, როგორც შენმა გასროლილმა ტყვიებმა განგმირეს ილია ჭავჭავაძე. სხვას რას იტყვი?

- შემდეგ მე გავიქეცი ჩვენი ქვეყნიდან და 1907 წლიდან 1921 წლამდე სპარსეთში ვცხოვრობდი. 1921 წელს დავბრუნდი საქართველოში და შევედი პარტიაში.

- მაშ, სპარსული ენა გეცოდინება?

- წყალობით ვიცი!

- პარტიაში მიღებისას თუ აღიარე შენი წარსული?

- არა, არ მითქვამს! რა საჭირო იყო?

- შემდეგ?

- შემდეგ ვმუშაობდი ღუშეთში, მუხრანში, თბილისში.

- თუ იცნობდი შენს მსხვერპლს, როცა ჰკლავდი?

- არა, არ ვიცნობდი.

- ნუთუ არ გქონდა გაგონილი ილია ჭავჭავაძის სახელი, არ წავიკითხავს მისი ნაწერები: „კაკო ყაჩაღი“, „გლახის ნაამბობი“ და სხვა?

- არ წამიკითხავს და არც გამიგონია მისი სახელი. აკაკი წერეთლის ლექსები კი ვიცოდი.

- ილია ჭავჭავაძე ილიაობას აწყობდა ყოველ წლიურად და სხვა სტუმრებთან ერთად მეზობელი სოფლებიდანაც ჰყავდა მოპატიჯებული ხალხი. შენი სოფელი სამი-ოთხი კილომეტრით იყო დაშორებული საგურამოს და ნუთუ არავის უხსენებია ილია ჭავჭავაძის სახელი?

- მე მისი სახელი არ გამიგონია.

- შენ ორი შვილი გყავს: ქალ-ვაჟი, შენმა ვაჟმა დაამთავრა ის სკოლა, სადაც ილია ჭავჭავაძე სწავლობდა (ყოფ. პირველი გიმნაზია). ნუთუ შენმა ვაჟმა არ გითხრა, იმ სკოლაში ვსწავლობ, სადაც წინათ სწავლობდა ილია ჭავჭავაძეო?

- არ უთქვამს...

- შენი ქალიშვილი სწავლობდა და დაამთავრა თბილისის მესამე საცდელ-საჩვენებელი სკოლა ილია ჭავჭავაძის სახელობისა. ნუთუ არ ჰკითხე შენს ქალიშვილს: რა გააკეთა ისეთი ილია ჭავჭავაძემ, რომ მისი სახელობის სკოლაც კი გახსნა ჩვენმა მთავრობამ?

- არ მიკითხავს, არ დაეინტერესებულვარ!

- 1937 წელს ჩვენმა მთავრობამ შენს მიერ ჩადენილი ვერაგული მკვლელობის 30 წლის თავი და ილიას დაბადებიდან ასი წლისთავი აღნიშნა. შენ მაშინ თანამდებობის კაცი იყავი, - უთუოდ გაზეთებს კითხულობდი, მაშინ მაინც ვერ გაიგე, ვინ ყოფილა ილია ჭავჭავაძე?

- მე იმ ადგილებს არ ვკითხულობდი ჟურნალ-გაზეთებში!

- უტიფარი ხარ! კმარა! შემოიყვანეთ მოწმეები!

პირველად ვიღაც მოხუცი დედაკაცი შემოიყვანეს.

- სახელი და გვარი, მამის სახელი? - ჰკითხეს მას. ჩაიწერეს.

- სად გაიცანი ეს კაცი და როდის?

- ეს კაცი ჩემი მეჯვარე იყო. ჩემი გვირგვინი ეკავა ხელში ჩემი ჯვრისწერის დროს.

- როდის მოხდა ეს?

- 1911 წელს.

- ბერბიჭაშვილო, ამტკიცებ: სპარსეთში ვიყავი 1907 წლიდან 1921 წლამდე! 1911 წელს კი ცოლი შევიერთავს საქართველოში! რას იტყვი?

შემოვიდა საგანგებოდ გამოძახებული პროფესორი, სპარსული ენის სპეციალისტი იუსტინე აბულაძე, რომელსაც უნდა შეემოწმებინა, თუ რამდენად „წყალოვით“ იცის სპარსული სპარსეთში ვითომცდა 13 წელს ნაცხოვრებმა ბერბიჭაშვილმა.

- პროფესორო, გთხოვთ ებაასოთ სპარსულ ენაზე ბერბიჭაშვილს და მოგვცეთ დასკვნა, თუ რამდენად იცის მან სპარსული!

- პროფესორმა იუსტინე აბულაძემ „გამოცადა“ ბრალდებული და დასკვნაც მიიღო: არც ერთი სიტყვა არ იცის სპარსული, - იცის აზერბაიჯანული ენა.

მოწმეთა შორის იყო ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის მონაწილე და ორგანიზატორის, ჯაშის ცოლი. მისი დაკითხვით და სხვა მასალებით გამოირკვა, რომ ჯაში ყოფილა ნაირ-ნაირ პარტიაში. იგი იყო პროვოკატორი, ხაზინის გაძარცვის ორგანიზატორი. ეს ბინძური ადამიანი 1922 წელს ცოლის ძმას მოუკლავს ნაძარცვი ფულის გაუზიარებლობის და სხვა ამგვარი მიზეზის გამო...

- შემოიყვანეთ მოწმე ფაღაფა!

- შემოვიდა 80-82 წლის ხმელი, მაღალი, ლამაზი სახის მოხუცებული, რომელიც იმ პერიოდში (1907 წელს), ილია ჭავჭავაძის მკვლელობის დროს, დუშეთის მაზრის უფროსი ყოფილა.

- მოახსენეთ სასამართლოს, რა იცით ამ საქმის გარშემო!

- როცა დუშეთის მაზრის უფროსად დამნიშნეს, ჩავიბარე მაზრა და მისი საქმეები. გადმომცეს ერთი საიდუმლო, შიფრირებული მოწერილობა, რომლითაც მაზრის უფროსს ევალეზოდა თვალყური ედევნებინა ილია ჭავჭავაძისათვის და სათანადო ცნობები ეგზავნა გუბერნატორისა და ჟანდარმთა სამმართველოსათვის... დიდ ილიას კარგად ვიცნობდი, დიდად ვაფასებდი მას და დროგამოშვებით ვშველოდი კიდევაც ამ საამაყო ქართველს. დუშეთში, ჩემს კაბინეტში ყოფნის დროს, შემატყობინეს: ილია ჭავჭავაძე მოკლეს წინამურშიო. თავზარდაცემული დავჯექი ცხენზე და რაზმის თანხლებით ელვის სისწრაფით მივიჭერ მკვლელობის ადგილას. ვხედავ, შარავნაზე ასვენია ტყვიით განგმირული ილია, იქვე მოკლულია მისი მზარეული; ილიას მეუღლე - ოლღა სახედაჩქვილი და თავგატყვილი უგრძობლად გდია მიწაზე. ალყა შემოვარტყი ტყეს. ბოროტმოქმედთა აღმოსაჩენად აქეთ-იქით დავგზავნე ჩემი მხლებლები. მიცვალებული და ილიას მეუღლე ურემზე მოვათავსეთ და საგურამოსკენ გავწიეთ... ჯაში ფუსფუსებდა, წუხდა, თავს იკლავდა, - ეს რა უბედურება მოხდაო? ჩემმა კაცებმა უცხო ვერავინ ნახეს იმ არემარეში. ილიას მეუღლე ამბობდა: თავდამსხმელები თეთრ

ხალათებში იყვნენ, სამხედრო პირებს ჰგავდნენო.

ილიას მეუღლისათვის პირველი დახმარების აღმოჩენისა და მიცვალებულის სახლში დასვენების შემდეგ შევედი სოფლის კანცელარიაში, დავიბარე სხვადასხვა პირები, დაკითხვა დავიწყე. ჩემმა „ურიადენიკმა“ მითხრა: ერთი მოხუცებული კაცია ვიღაც და მთხვავს მოგახსენოთ, რომ თქვენი ნახვა უნდაო.

- შემოიყვანეთ! - ვუპასუხე მე. შემოვიდა, ასე, 65-70 წლის მოხუცი.

- რა გინდათ? - შევეკითხე. ეტყობოდა, მოხუცს არ უნდოდა ელაპარაკა სხვისი თანდასწრებით. მდივანი დავითხოვე ოთახიდან.

- ბატონო, - დაიწყო მან, - თქვენ, მგონი, ილიას მკვლელებს ეძებთ! გეტყვით, ოღონდ, თუ გამცემთ, გადამწვავენ, ცოლ-შვილს ამიწიოკებენ.

- პირობა მივეცი, არ გამეთქვა, - დასძინა ფაღაფამ, - სინდისს ვფიცავ, პირობა შევუსრულე, თუმცა 1907 წელს სასამართლოში ძალიან დამჭირდა მისი დასახელება; მიცემული სიტყვის გამო თავი შევიკავე მისი სახელისა და გვარის ხსენებისაგან, ამ საიდუმლოს ახლა გამხელ მხოლოდ...

- მოხუცმა მითხრა, - განაგრძო ფაღაფამ, - ჯაშმა მოაწყო ეს საზიზღარი საქმე. ილიას მკვლელები არიან ყაჩაღი გიგოლა ბერბიჭაშვილი, ილიას მელორე ხიზანიშვილი, ნამამასახლარი ივანიშვილი და აფციაურიო. მადლობა ვუთხარი და გავისტუმრე მოხუცი. რამდენიმე კაცი ისე დაგვითხე - თვალის ასახვევად და გზის ასახვევად, თორემ მე უკვე ვიცოდი იმ პატიოსანი კაცის მეოხებით ნამდვილი მკვლელების სახელები და გვარები... ჯაში დავაპატიმრე. სამ თვეს ვაწარმოებდი გამოძიებას დუშეთში. დავამთავრე გამოძიება და საქმეები პატიმრებთან ერთად გადმოვგზავნე თბილისში.

აქვე უნდა ვთქვა, რომ ბერბიჭაშვილის ძებნას გადავეყვი. ას მანეთზე მეტი სხვადასხვა აგენტებს მივეცი. მეტყობდნენ, ამა თუ იმ ცხვარში იმალებო. მივიდოდი, ვერ ვნახულობდი...

ბრალდებულო ბერბიჭაშვილო, თუ გაქვთ რაიმე შეკითხვა მოწმე ფაღაფას მიმართ? - დაარღვია ცოტაოდენი პაუზა თავმჯდომარემ.

- არა მაქვს! - არხეინად უპასუხა ბერბიჭაშვილმა.

რამდენიმე მოწმე დაკითხეს კიდევ. ყველამ აჩვენა, რომ ბერბიჭაშვილი იყო ბინძური ადამიანი, ქურდბაცაცა, მძარცველი, აგენტი...

სასამართლოს რვა სხდომაზე ბევრი რამ ითქვა, საქმის ბევრი დეტალი გამოირკვა. გამოქვეყნდა სხვადასხვა საინტერესო საბუთი, ცნობა იმის დასამტკიცებლად, რომ ი. ჭავჭავაძე საშიში კაცი იყო თვითმპყრობელობისათვის და მისი „თავიდან მოცილება“ უნდოდა მეფის ჟანდარმერიას. არაერთხელ მიუწერიათ ჟანდარმერიებსა და

ცენზორებს პეტერბურგისათვის, რომ ილია ჭავჭავაძე ეროვნულ- განმათავისუფლებელი მოძრაობის ლიდერია საქართველოში, მის ბინაზე საეჭვო და საშიში პირები იკრიბებიან, რომ ილია ჭავჭავაძე ცდილობს შეაპაროს ცენზორებს მთავრობის საწინააღმდეგო წერილებიო და სხვა.

ილია ჭავჭავაძის მკვლელობა ჟანდარმერიის აგენტებმა რომ მოაწყეს და ჟანდარმერიამ რომ იცოდა - სად და რომელ საათზე მოკლავდნენ ილიას - იქიდან ჩანს, რომ დანაშაულის დღესა და საათზე დეპეშა გაიგზავნა პეტერბურგში ილიას მოკვლის შესახებ, თუცა დეპეშის გაგზავნის წუთებში ილია ჯერ კიდევ მოკვლილი არ იყო...

ნათელი გახდა ისიც, რომ ჟანდარმერიამ მოახერხა ისე მოეკლა ილია, რომ მისი მკვლელობა სოციალ-დემოკრატიული პარტიისათვის დაებრალეზინა. ამ მიზნით ჩაითრიეს საზიზღარ საქმეებში ბრმები: ხიზანიშვილი და აფციაური...

... მოწმე ფალაგამ განაგრძო:

- ... 1907 წელს სასამართლოს სკამზე იჯდა მხოლოდ ორი მკვლეელი (ხიზანიშვილი და აფციაური); მკვლელობის ორგანიზატორი და სულის ჩამდგმელი ჯაში ამკარად „გამოდერა“. ნამამასახლისარ ივანიშვილს, დაკითხვის შემდეგ ციხეში რომ მიჰყავდათ, უთხრეს - გაიქეცი, მცველები თოფს არ გესვრიანო. გაიქცა, ესროლეს, მოკლეს. მესამე აგენტს, რომლის ტყვეითაც მოკვდა ილია - გ. ბერბიჭაშვილს - ხელს არ უშლიდნენ დამალულიყო... დახვრიტეს ბრმა იარაღები - ხიზანიშვილი და აფციაური.

პროკურორმა მიწასთან გაასწორა ნაძირალა ბერბიჭაშვილი: ილიას საფლავზე ვარდი და იანი ამოვლენ... შაშვნი და ბულბულნი აჭიკჭიკდებიან, ხოლო ბერბიჭაშვილის საფლავს ნაგავი დაფარავს და ჭიადუები დაესვეიანო - თქვა მან.

სასამართლოს დადგენილებით, ბრალდებული გიორგი პეტრეს ძე ბერბიჭაშვილი ცნობილ იქნა დამნაშავედ და მიესაჯა სასჯელი უმაღლესი ზომა - დახვრეტა.

სწი

სად არ აღმოუჩენიათ სამშობლოს კალთას მოწყვეტილი ქართველების კვალი, საით არ წაუყვანია ბედის უკუდმართობას, თუ უკეთესი მომავლის ძიებას ჩვენი თანამემამულე? ქართველ მამლუქთა ღვაწლი და ამაგი დღესაც ახსოვთ ეგვიპტეში, თუცა, რაოდენ გასაოცარიც არ უნდა იყოს, ჩვენამდე კვლავ აღწევს ისტორიის წყვილიაღში მიკარგული ჩვენთვის უცნობი ქართველების ცხოვრების ამბები.

დღეს სწორედ ასეთი ამბავი მინდა გიამბოთ და დარწმუნებული ვარ, თქვენც აღტაცებაში მოგიყვანთ მონათა ბაზარზე ნაყიდი ერთი ქართველი გოგონას

ისტორია.

2006 წლის ზაფხულში ეგვიპტის ქალაქ კაიროში ქართული დელეგაცია იმყოფებოდა. ქართველი ისტორიკოსებისა და მკვლევარების ამ ჯგუფს ზედა წილად აღმოეჩინა „ბაიდა ნაფისას“, ანუ „თეთრი განძის“ საფლავი კაიროს ე. წ. მკვდართა ქალაქში.

იხსენებს კინოს, მუსიკის, თეატრისა და ქორეოგრაფიის მუზეუმის დირექტორი, ისტორიკოსი და ექსპედიციის ხელმძღვანელი გიორგი კალანდია: “მკვდართა ქალაქში, უამრავ საფლავს შორის,

სამი ძალიან ცნობილი პიროვნების უკანასკნელი განსასვენებელია. სამივე ქართველი მამლუქი გახლდათ, სამივე – ტყვეთა ბაზარზე ნაყიდი მონა. ალი-ბეი ალ-ქაბირი ეგვიპტის ყველაზე გამოჩენილი ქართველი გამგებელი იყო, ისმაილ-ბეი – ეგვიპტის მამლუქთა ოსმალურ ფრთას მეთაურობდა, იბრაჰიმ ქათხუდას კი ეგვიპტეში განუზომელი სიმდიდრე და გავლენა ჰქონდა. მათი საფლავებიდან ორიოდნაბიჯში, უბრალო ხის ჭიშკართან პატარა მავზოლეუმი. სწორედ აქ განისვენებს ქართველი ნაფისა“.

ექსპედიციის წევრების მიერ ეგვიპტეში სხვადასხვა პიროვნებისგან მოპოვებულმა ინფორმაციამ შესაძლებლობა მოგვცა მოზაიკასავით ფრაგმენტ-ფრაგმენტ აღგვედგინა და თვალი გადაგვევლო ამ გასაოცარი ქალის ცხოვრებისთვის.

უტყუარი მტკიცებულება ნაფისას ქართველობისა არ არსებობს. არც მისი პორტრეტი აღვებდეთ შემორჩენილი, თუმცა მკვლევარები ვარაუდობენ, რომ მეთვრამეტე საუკუნეში შექმნილი „კავკასიელი ქალის“ პორტრეტის პროტოტიპი სწორედ ნაფისა უნდა ყოფილიყო. ეგვიპტეში ამბობენ, რომ ეს ქალი აფხაზეთის მთებში გაიზარდა. ულამაზესი გოგონა სრულიად შემთხვევით აღმოაჩინა მონათა ბაზარზე წარმოშობით ქართველმა უცნობილესმა მამლუქმა ალი-ბეი ალ-ქაბირმა და საფიქრებელია, მანაც გოგონას ეთნიკური წარმოშობის გათვალისწინებით გადაწყვიტა მისი ყიდვა. მიუხედავად იმისა, რომ მუსლიმანურ სამყაროში ქალის უცილობელი ხედრი ჰარამხანა იყო, „ბაიდა ნაფისამ“ ისეთი გამჭრიახობა და ალღო გამოიჩინა, რომ ალი-ბეიმ ის მალევე გაათავისუფლა და ცოლად შეირთო.

სამწუხაროდ, ალი-ბეისა და ულამაზესი ასულის ბედნიერებას დიდი დრო არ ეწერა. მამლუქი ერთ-ერთ ბრძოლაში მძიმედ დაიჭრა და მიღებული ჭრილობისგან გარდაიცვალა. მარტოდ დარჩენილმა ქვრივმა არათუ დაკარგა ქმრის მემკვიდრეობა, არამედ გასაოცარი წინდახედულების წყალობით კიდევაც გაამრავლა ის და რაც ყველაზე საინტერესოა, მოგვიანებით, ეგვიპტეში შექმნილი როული პოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით, ქმრის ქონება თავის სახელზე დაიმტკიცა. ეს გახლდათ უპრეცედენტო შემთხვევა არა მხოლოდ ეგვიპტის, არამედ მთელი ახლო აღმოსავლეთის ისტორიაში.

მოკლე ხანში ნაფისა ხელმეორედ გათხოვდა. ამჯერად ის ერთ-ერთ ყველაზე ცნობილ ქართველ მამლუქს – მურად-ბეის გაჰყვა ცოლად. მათი სიმდიდრე განუზომელი იყო. ცოლ-ქმარი დიდ ფუფუნებაში ცხოვრობდა, ფლობდა რამდენიმე მშენიერ სასახლეს და, ასე განსაჯეთ, ჰყავდა სამასი მეომრისგან შემდგარი პირადი ჯარი!

„ბაიდა ნაფისამ“ სახელი ქველმოქმედებითაც გაითქვა. მან კაიროში შეიძინა ყველაზე დიდი

ქარვასლა, რომელსაც თავისივე სახელობის მოწყალეების სახლი მიაშენა. ამ ადგილს საბილ ქუთაბი რქმევია. გადმოცემის თანახმად, აქ სხვა მოწყალეებასთან ერთად, სასმელ წყალსაც უფასოდ არიგებდნენ. გარდა ამისა, საკმარისი იყო გლახაკი საბილ ქუთაბის კარს მისდგომოდა და ნაფისასთვის ეხმო, უმაღლ მოწყალეებას მიიღებდა. განუკითხავი მისგან არავინ მიდიოდა.

ნაფისას კაიროში რამდენიმე სახელით იცნობდნენ. „ბაიდა ნაფისა“, ანუ „თეთრი განძი“ მას სილამაზის გამო შეარქვეს. ნაფისას ნათლობის სახელი „ვიქ აბდალა“, ანუ ღვთის მონის ასული გახლდათ. ამ სახელს ტრადიციულად ნათლობისას იმ გოგონებს არქმევდნენ, რომელთა მამის ვინაობაც უცნობი იყო, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველ ქალს მესამე სახელიც შეარქვეს – „უმაღლ მამალიკ“, რაც მამლუქთა დედას ნიშნავს და ამ სახელის ისტორიაც თავად ნაფისასავით საკვირველი და არაჩვეულებრივია.

1798 წელს, როდესაც ნაპოლეონი ეგვიპტეს მიადგა და პირველი ცხარე ბრძოლა გამართა პირამიდებთან, მამლუქთა ლაშქარი იბრაჰიმ შინჯიკაშვილისა და მურად-ბეის მეთაურობით დამარცხდა და უკან დაიხია. თავად ნაპოლეონი მამლუქებს ბარბაროსებად მიიჩნევდა და თვლიდა, რომ ისინი სრულებით არ იმსახურებდნენ ეგვიპტის მმართველთა ტიტულსა და იმ ფუფუნებას, რომელშიც ეს უკანასკნელნი ცხოვრობდნენ. გამარჯვებული ნაპოლეონი ცხენზე ამხედრებული გაემართა გამარჯვების ჭიშკრისკენ, თუმცა როდესაც ძლევამოსილი მხედართმთავარი ქალაქის შესასვლელს მიუახლოვდა, კარიბჭესთან კაიროს სიამაყე, „ბაიდა ნაფისა“ დახვდა და ხელის ერთი აღმართვით აიძულა იმპერატორი ცხენიდან ჩამოქვეითებულიყო. ქართველი ქალის ამ ნაბიჯმა კაიროაოხრებისგან იხსნა. მოხიბლულმა ნაპოლეონმა ნაფისა სასახლეში მიიწვია და ძვირფასი საჩუქარი – ბრილიანტის თვლებით მოჭრილი სამაჯური უძღვნა. ნაფისამ ამჯერადაც არაჩვეულებრივი გამჭრიახობა და დიპლომატური ნიჭი გამოიჩინა. ნაპოლეონთან მოლაპარაკების დროს ქალი ქმარს ერთობ უცნაური ხერხით უკავშირდებოდა. დაშორებული ცოლ-ქმარი ერთიმეორის ამბავს ცეცხლის ალის საშუალებით იტყობდა. ნაფისა აბისინიაში, საკუთარი სასახლის სახურავზე ანთებდა კოცონს, მურად-ბეი კი – ყველაზე მაღალი პირამიდის ქიმზე.

ქართველი ქალის გონმა და ალღომ ისევ სასურველი შედეგი გამოიღო. მოლაპარაკებების შედეგად დამარცხებული მამლუქები კვლავ ქალაქში დაბრუნდნენ, ხოლო ნაფისამ კიდევ ერთი სახელი – მამლუქთა დედა, „უმაღლ მამალიკ“, დაიმსახურა.

ელენე სუთიძე

„ეხილეთ ღამის სასახლის“ საიჯუმბულო

სასახლე, რომელიც საოცარ ისტორიას ინახავს, მე-19 საუკუნეში, 1895 წელს, იმ დროის ერთ-ერთი ულამაზესი ქართველი ქალის გულის მოსაგებად აშენდა. ეს ქალი, თავადი ტარიელ დადიანის მეუღლე გახლდათ – აგრაფინა ჯაფარიძე. ყველაფერი კი ერთ მდიდრებისთვის განკუთვნილ საღამოს დაიწყო. თავადის მეუღლე, „ვეფხისტყაოსნის“ დადგმაში მონაწილეობდა, სადაც ნესტან-დარეჯანის როლს ანსახიერებდა. ამ წარმოდგენას გერმანელი პრინცი – კონსტანტინე ოლდენბურგიც ესწრებოდა, რომელიც თბილისიდან ფოთამდე რკინიგზას აშენებდა.

პრინცი ოლდენბურგი იმდენად მოიხიბლა ქალის სილამაზით, რომ მის მეუღლეს ცოლთან ერთი ღამის დარჩენის სანაცვლოდ მილიონი ოქრო შესთავაზა.

თქვენ წარმოიდგინეთ, თავადმა დადიანმა ცდუნებას ვერ გაუძლო და დათანხმდა! თანხმობის შემდეგ, აგრაფინა ჯაფარიძესთან მისული ოლდენბურგისთვის ულამაზეს და საკმაოდ ჭკვიან ქალბატონს უთქვამს: „ფული ჩემს მეუღლეს გადაუხადე და მას მიაკითხო“. მაშინ გერმანელმა პრინცმა იკითხა, თუ რა უნდა გაეკეთებინა აგრაფინას გულის მოსაგებად, მან კი ამ სასახლის აშენება სთხოვა.

გადმოცემის თანახმად, სასახლე ექვს თვეში

აუშენებიათ. მის პირველ სტუმრებს მთავარ დარბაზში შესვლისას კაბა და შარვალი აუკეცავთ, რადგან იატაკი ბროლის იყო და დარბაზის განათება წყლის ეფექტს ქმნიდა.

სასახლის არქიტექტორი პ. შტერნი იმ დროს ძალიან სახელგანთქმული ყოფილა. ნაგებობის სტილი, ერთის მხრივ, „აგურის გოთიკას“ ენათესავება, ხოლო, მეორეს მხრივ, დიდ ადგილს უთმობს ისლამური არქიტექტურისათვის დამახასიათებელ დეტალებს. ოლდენბურგის სასახლე თბილისურ ტრადიციასაც მნიშვნელოვნად სცილდება: ციხე-დარბაზის ტიპის ნაგებობას აქვს ღია ტერასა, ქვის მოაჯირებიანი კიბე, შუა ბასტიონი აზიდული ციცაბო სახურავით და სამსართულიანი კოშკი საიდუმლო ოთახით; მთავარ ფასადზე თავმოყრილი შეისრული თაღები, კედელში ჩასმული ვარდულები, მოაჯირის წვრილი სვეტები გოთური სტილიზაციის უჩვეულო და საინტერესო ნიმუშს ქმნის.

გუმბათს პრინცის საგვარეულო გერბი ამშვენებს, რომელზეც ფრთიანი ცხენია გამოსახული. ამ სიმბოლოს დაცვის მაგიური ძალა გააჩნია თურმე. ასევე საათი, რომელიც ისეთ განწყობას ქმნის, თითქოს აქ დრო გაჩერდა.

საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, სასახლეში ბროლის იატაკი აყარეს, მოხატული კედლები შეღებეს, უნიკალური ჭაღები ჩამოხსნეს და შენობაში ყრუ-მუნჯთა სკოლა გახსნეს. სასახლის

აშენებიდან საუკუნის შემდეგ იქ მუსიკის, კინოსა და ქორეოგრაფიის მუზეუმი განთავსდა და ამჟამად 150 ათასზე მეტ ექსპონატს ინახავს. იგი ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ხელნაწერთა ფონდია, სადაც, პრაქტიკულად, ყველა ქართველი ხელოვანის და მწერლის არქივა დაცული.

პრინციან გატარებული ერთი ღამის შემდეგ, აგრაფინა ჯაფარიძემ მიატოვა ქმარი, მასთან ერთად ამ სასახლეში დასახლდა და გრაფინია ზარნიკაუს სახელი მოიპოვა. ხალხს ამ ამბავზე, პატარა ლექსიც შეუთხზავს:

გრაფინია კისკისაო
დადიანმა პრინცს მისცაო!

ამ საოცარ ისტორიას სევდიანი დასასრული აქვს: გადმოცემის თანახმად, პრინცესა აგრაფინა ბოლშევიკებმა სიყვარულის კოშკში დაახრჩვეს.

იმდროინდელი თბილისის მკვიდრებს არაერთხელ მოუყოლიათ, რომ სასახლეში ქალის აჩრდილი დადიოდა. მუზეუმის თანამშრომლებს დღესაც სჯერათ, რომ სასახლეში აჩრდილები დადიან. სიუჟეტი ტელევიზიითაც გავიდა, ერთ-ერთი თანამშრომელი ყვება: „მუშაობას შევეყვით, როცა ქალის სიმღერის ხმა გავიგონე, ვიცოდი, რომ შენობაში არაფერი იყო. ქალის ხმას, ბავშვების სიცილი მოჰყვა. რკინის კარი გასაღებით იყო ჩაკეტილი, მივხვდი რომ მოჩვენებები დადიოდნენ. ძალიან შემეშინდა.“

ამჟამად, შენობას რესტავრაციას უკეთებენ, რათა პირვანდელი სახე დაუბრუნონ.

თეა ინასარიძე

ს ა თ ვ ი ს ც ო მ ო

30 იანვარს, გერმანიის ქართულ სათვისტომოში არსებულმა სიმღერისა და ცეკვის გუნდმა „იბერისმა“ საქველმოქმედო კონცერტი - „Der besondere Klang Georgiens“ გამართა. კონცერტის ორგანიზებაში დიდი წვლილი გერმანიის ქართულ სათვისტომოსთან ერთად ქალბატონმა ელიზაბედ გასტმა და მისმა საქველმოქმედო ფონდმა შეიტანა.

ორასზე მეტ მაყურებელს შესაძლებლობა ჰქონდათ მოესმინათ ორი ათეული მრავალხმიანი სიმღერა, როგორც ქართული ხალხური, ასევე საეკლესიო შემოქმედებიდან, რომლებიც გუნდმა მოამზადა ბატონ დავით კინწურაშვილის ხელმძღვანელობით. საქართველოს სხვადასხვა კუთხეებისათვის დამახასიათებელმა განუმეორებელმა ჟღერადობამ, რაც მომღერლებმა ნამდვილად მიიტანეს მსმენელებამდე ბატონი დავითის უდიდესი პროფესიონალიზმისა და თითოეულის მონდომების წყალობით, და „იბერისის“ მოცეკვავეების მიერ

შესრულებულმა ცეკვებმა (ხელმძღვანელი მანანა ლაფაჩიშვილი) მაყურებელზე უდიდესი შთაბეჭდილება დატოვა.

არანაკლებ შთაბეჭდავი იყო ფოტო-მასალა, რომელიც ელიზაბედ გასტის ფონდის მიერ ომის დროს სამაჩაბლოს დაზარალებული ბავშვებისათვის გაწეულ დახმარებას ასახავდა. მისი ნახვა მაყურებელს კონცერტის მსვლელობის ერთ მონაკვეთში შეეძლო.

ღონისძიების დასრულების შემდეგ გერმანიის ქართული სათვისტომო სტუმრებს „თელიანი ველის“ ქართული ღვინით გაუმასპინძლდა, რომელიც კომპანია - STD Distributions - მოგვარა.

კონცერტიდან შემოსული თანხა ნაწილობრივ „იბერისის“ განვითარებას, ნაწილობრივ სათვისტომოს საქველმოქმედო პროექტებს, ნაწილობრივ კი ომის დროს დაზარალებული ბავშვების კეთილდღეობას მოხმარდება.

LEBENDIGE TRADITION IN DER DIASPORA

Georgischer Iberisi-Chor bezaubert in Vaterstetten mit Gesängen und Tänzen aus einem reichen Kulturschatz

Georgien lebt, Georgien lebt auch in der Diaspora. Das wurde eindrucksvoll vorgeführt durch ein Konzert des georgischen Chors Iberisi, 2001 in der deutschen Diaspora gegründet, welches auch auf Initiative der Elisabeth-Gast-Stiftung in Verbindung mit dem Georgischen Verein in Deutschland e. V. in Vaterstetten stattfand. 17 ansehnliche, ja schöne junge Damen und – in deutlicher Minderzahl, aber umso stimmkräftiger – drei Herren sangen mit erstaunlich perfekter Intonation ein Programm aus dem reichen Schatz der teilweise uralten georgischen Folklore mit überzeugender Klangsönheit. Der georgische Gesang ist nicht nur dank seiner weit zurückreichenden Wurzeln ein Phänomen nicht der Historisierung, sondern der Gegenwart. Die alten Liedervermögen auch uns Heutige zu beruhen und zu verzaubern. Das liegt sicher daran, dass diese Lieder durchaus gegenwärtiger Besitz nahezu jedes Georgiers sind. So erklingen sie in Georgien auch heute noch zu mannigfachen Gelegenheiten, an den meist reich gedeckten Tafel, bei Hochzeiten und Begräbnissen, oder auch nur, wenn man sich zu einem Umtrunk mit georgischem Wein als Kehlenöffner zusammengefunden hat. Es gibt allerdings Stimmen, dass diese lebendige Tradition unter dem Einfluss der Medien auf die Jugend verloren zu gehen droht. Gott bewahre, denn diese Musik ist ein Kulturschatz sondergleichen, seien es die reich harmonisierten, meist dreistimmigen Gesänge Ost-Georgiens, oder die bis in vormittelalterliche Zeiten zurückreichenden polyphonen Gesänge West-Georgiens. Umso erstaunlicher, mit welcher Intonationssicherheit diese musikalisch überwiegend komplizierten Gesänge von den 20 Sängerinnen und Sängern wie selbstverständlich bewältigt wurden. Der sehr professionelle, überlegen leitende Dirigent, Davit Kintsurashvili, musste

das Publikum sogar einmal darauf hinweisen, dass das folgende Lied nicht falsch gesungen, sondern in dissonanter Mehrstimmigkeit ablaufen wurde. Aufgelockert wurde das Programm durch zwei Tanzeinlagen, die Tänzerin in ländlich blauer, weiß gepunkteten Tracht mit Kopftuch, der Partner in der patronenverzierten Männertracht der Georgier, ein hübscher figurenreicher Werbetanz wohl bäuerlicher Ursprungs. Besonderen Tiefgang erhielt der Abend durch die bewegten, von Dias illustrierten Berichte von Frau Gast, welche von der Arbeit und den Erfolgen ihrer Stiftung berichtete. Ihr nicht genug zu rühmender Einsatz hat etwa 2006 zu 47 Projekten von allen der Unterstützung schulischer und medizinischer Versorgung, aber auch der künstlerischen Ausbildung geführt, wobei eine besondere Bemühung den vom letzten Krieg zwischen Georgien und Russland betroffenen Kindern und Jugendlichen galt. Inzwischen hat ihre Stiftung eine Mehrzahl von Mitarbeitern vor Ort angeworben.

Angesichts dieser im besten Sinne menschlichen Leistung sei hier auf das Spendenkonto hingewiesen (siehe unten). Hübscher Nebeneffekt des Wirkens von Frau Gast: eine der 17 Sängerinnen stammt nicht aus Georgien, sondern aus Baldham! Der Rathaussaal war schon dank der starken Beteiligung der georgischen Kolonie Münchens – selbst der zuständige Pope war erschienen – gut besucht, die anschließend Künstlerinnen und Künstlern familiär herzlich bedankte. Diese Herzlichkeit und menschliche Wärme zeichnet die Georgier generell aus und macht sie auch uns Bayern so überaus sympathisch. Deshalb waren sich auch Georgier und Bayern in enthusiastischen Applaus einig.

Claus Regnault Ebersberger SZ Nr. 33
 Elisabeth-Gast Stiftung,
 Kreissparkasse Ebersberg
 BLZ: 70051805
 Konto: 395 392

მე რასაც ვაკეთებ ჩემს ცხოვრებაში და კარიერაში, იმისთვის ვაკეთებ, რომ საქართველოს მოვუტანო სახელი!

უახლესი ინფორმაციით, ლადო ჩიხლაძე ისევ უბრუნდება საჩოგბურთო მოედანს. ის წელს საქართველოს კაცთა საჩოგბურთო ნაკრების შემადგენლობაში ოცდამეცხრედ ითამაშებს დევისის თასზე. 2007 წელს მიღებული ტრამვის შემდეგ მისი საჩოგბურთო კარიერის გაგრძელება კითხვის ნიშნის ქვეშ დადგა. ლადო ამ დროისთვის ისევ აქტიურად განაგრძობს ვარჯიშს და ოცნებაში დარჩენილი მიულწვევლის უახლოეს მომალში ასრულებას გეგმავს.

- როგორ გახდა 70 იანი წლების ვარსკვლავი კალათბურთელის, თამაზ ჩიხლაძის შვილი ჩოგბურთელი? ალბათ ყველას მოლოდინი იყო, რომ შენც კალათბურთს ითამაშებდი.

- კი, ნამდვილად იყო ჩემგან კალათბურთელის გამოყვანის მცდელობა. მართლა ყველა ელოდებოდა, რომ მამაჩემის შვილი აუცილებლად კალათბურთელი უნდა გამხდარიყო. კალათბურთზეც შემიყვანეს. თავიდან აქტიურად ვითამაშობდი. მაგრამ, ალბათ ისე ძალიან არ მიყვარდა, როგორც უნდა მეყვარებოდა და მაღევე დავანებე თავი. მგონი სწორი გადაწყვეტილება იყო. მამაჩემმა რასაც მიაღწია იმის მიღწევა ადვილი არ არის და თუ მე იმაზე მეტს ვერ გავაკეთებდი, როგორც სპორტსმენი ყოველთვის მამაჩემის ჩრდილში უნდა ვყოფილიყავი.

- რატომ არ გახდი კალათბურთელი გასაკვებია. ახლა ის მითხარი, რატომ გახდი ჩოგბურთელი?

- სპორტი ბავშვობიდანვე ძალიან მიყვარდა. ძალიან ენერგიული ვიყავი, ცოტა ნერვიულიც. ჩოგანიც ხშირად მეკავა ხელში და სახლში არაფერს ვინდობდი. შეწუხდა ჩემს ირგვლივ ყველა. დეიდაჩემმა თქვა: თქვენ თუ არ წაიყვანთ სპორტზე, მე მოუხერხებ რამესო და წამიყვანა ჩოგბურთზე. მაგ დროს 8 თუ 9 წლის ვიყავი. 10 წლიდან უკვე სერიოზულად დაინტერესდი, ეს ჩემმა მშობლებმაც შეამჩნიეს. მერე მამაჩემიც ჩაერია და თეიმურაზ კაკულიასთან გადამიყვანა.

- 10 წლის ასაკში სერიოზულად დაინტერესდი ჩოგბურთით, 2003 წლიდან კი უკვე პროფესიონალი ჩოგბურთელების სიაში წერიხარ. როგორი იყო გზა 1995 წლიდან 2003 წლამდე?

- 13 წლის ვიყავი, როცა ამერიკელმა მწვრთნელმა პო ბლომმა, რომელიც თბილისში იყო ჩამოსული, ჩემი თამაში ნახა და სპონსორობა შემომთავაზა.

გ ა მ ი ფ ო რ მ ე ს კონტრაქტი და ჩამოვედი გერმანიაში. მიუხედავად იმისა, რომ მანამდე არც ერთი ტურნირი არ მქონდა ნათამაშები, ოთხი ტურნირიდან, რომელიც მაშინ აქ ვითამაშე, ოთხივე მოვიგე. მივიღე შემოთავაზება ნიკი პილიჩისაგან, რომ

მასთან შეთანხმდა და მეც დავრჩი ოთხი წლით გერმანიაში. 14 წლამდე მოთამაშეებში მეორე ჩოგანი გახდი, 16-მდე ათეულში ვიყავი. 18 წლის ასაკში ამერიკაში წავედი. ამ დროს ცოტა გული ავიცრუე თამაშზე, ამერიკაში კოლეჯში სწავლანე უარი ვთქვი და საქართველოში დავბრუნდი. ვვარჯიშობდი თითქმის კონტროლის გარეშე, რის გამოც უამრავი ტრამვა მივიღე. ამან ძალიან უკან დამხია. თუ წელიწადში 12 თვიდან 11 უნდა ითამაშოს ჩოგბურთელმა, მე ვითამაშობდი წელიწადში სამ თვეს. დანარჩენი დრო კი ან ფეხი მქონდა ამობრუნებული, ან კუნთი გაწყვეტილი. ძნელი იყო ასევე საკუთარი თავის მოტივირებაც. ამ ყველაფრის გამო ამ წლებში ჩემს სპორტულ კარიერას არაფერი მომატებია.

- მაგრამ მიუხედავად ამისა, მაინც მალე გახდი საქართველოს პირველი ჩოგანი. როდიდან დაუბრუნდი აქტიურად ისევ ჩოგბურთს?

- 2007 წელს მოხდა რაღაც გადატრიალების მაგვარი. მივხვდი, რომ ძალიან მიყვარდა ეს სპორტი და ისევ სერიოზულად დავიწყე მომზადება. 2006 წლის დეკემბრიდან 2007 წლის ბოლომდე სერიოზულად

ვემზადებოდი და ეს შედეგებსაც დაეტყო. ყველაზე დიდ წარმატებებს იმ წელს მივაღწიე. რაც ნიშნავდა იმას, რომ 2008 წელს უნდა გამეკეთებინა მთავარი და ყველაზე დიდი გასვლა. დეკემბერში, ანუ მაშინ, როცა იწყება საჩოგბურთო მომზადება, წვედი ამერიკაში სავარჯიშოდ. იქ ჩავედი 4 დეკემბერს და 8 დეკემბერს მივიღე ტრამპა და 9 თვე საწოლიდან არ ავმდგარვარ. ამან თითქმის შეიწირა ჩემი კარიერა.

- ეს, როგორც ვიცი, არა მარტო ფიზიკურად დასუსტებას ნიშნავს, არამედ რეიტინგზეც უარყოფითად მოქმედებს.

- მსგავსი შემთხვევების დროს ასეთი რამ ხდება, ცხრა თვის განმავლობაში თამაშის დაწყებიდან გიცავენ რეიტინგს, რომელიც უკვე გაქვს. ამ რეიტინგით შეგიძლია ითამაშო 9 ტურნირი, დანარჩენ ტურნირებზე გაქვს ნული რეიტინგი. ამ ცხრა ტურნირზე თუ ვერ გამოხვედი, გაქვს ნოლი ქულა და ფაქტიურად ყველაფერი თავიდან უნდა დაიწყო. გარდა ამისა, ამ დროს აღარა ხარ განთესილი, რაც კიდევ უფრო ართულებს სიტუაციას.

- და შენ რატომ ვერ შეძელი ამ რეიტინგის გამოყენება?

- ტრამპიდან ცხრა თვის შემდეგ, როდესაც მწვრთნელმა აზერბაიჯანში გამიშვა სათამაშოდ, მხოლოდ ერთი კვირის ნაპარჯიშები ვიყავი. მიუხედავად იმისა, რომ იქ კარგად ვითამაშე და ნახევარფინალში გავედი, მაშინ ჩემი საჩოგბურთო მეოქროსეული გასვლა დიდი შეცდომა იყო. ფიზიკურად კარგად არ ვიყავი მომზადებული და ძალიან სუსტმა დამამარცხა შემდეგ თამაშში. მერე ისევ დამიწყო კისერმა ტკივილი და 3 თვე საწოლიდან ვერ ავდექი. ამ დროს მთელი ეს ჩემი ქულები, რითაც 9 ტურნირი უნდა მეთამაშა, გაქრა.

- რას ნიშნავდა ეს შენი კარიერისთვის, გარდა რეიტინგის დაკარგვისა?

- როგორც სპორტსმენი, შეჩვეული ხარ რაღაც შედეგს. როცა ეს ყველაფერი უცებ გერთმევა, ძნელი შესაგუებელია და ძალიან გიჭირს თავიდან დაწყება. იმ დროს ვფიქრობდი, რომ არასოდეს არ მომინდებოდა თამაში. მიუხედავად იმისა, რომ არაჩვეულებრივი მწვრთნელი მყავდა ავსტრიაში 2009 წელს და ფიზიკურადაც გაუძლიერდი, მაინც გადაწყვიტე თამაშზე თავის დაწება. ამას ჩემი შვილის დაბადებაც დაემთხვა და მასზე გადავიტანე მთელი ყურადღება.

- და მაინც რამ გადაწონა, ნოლიდან დაწყების შიშმა თუ ფიზიკურად დასუსტებამ?

- თამაშის გაგრძელება ფიზიკურად ისე ძნელი არ იყო, როგორც ფსიქოლოგიურად. თითქმის დეპრესიამდე მივედი. ტკივილები ძალიან მაწუხებდა, ვხედავდი რომ იმდენს ვეღარ ვაკეთებდი, რამდენსაც წინა წლებში. რა თქმა უნდა არ იყო ეს ადვილი, მაგრამ ამ ყველაფერს უფრო ვუმკლავდებოდი, ვიდრე ფსიქოლოგიურ ტკივილს. ერთმა ცნობილმა ჩოგბურთელმა თქვა, რომ ჩოგბურთი 75% არის მენტალური სპორტი, დანარჩენი ფიტნესი და მხოლოდ 5%-ია ჩოგბურთი. ჩემთვის ზუსტად ეს 75% იყო ამ დროს ძნელი ასატანი. ამიტომაც ჩოგბურთი ერთ-ერთი ყველაზე რთული სპორტი. მარტო ხარ და თუ მენტალურად ძალიან ძლიერი არ ხარ და ამ სიმარტოვეს ვერ უმკლავდები, ფსიქოლოგიურად განადგურებს. მე ეს ვერ გადავლახე მაშინ.

- მართალია ჩოგბურთის თამაშს დაანებე თავი, მაგრამ არა ჩოგბურთს და როგორ აფასებ შენი, როგორც მწვრთნელის კარიერას?

- როგორც მწვრთნელმა, ვიმუშავე არა მარტო ახალგაზრდებთან, არამედ პროფესიონალებთანაც. ამან მე თვითონაც ძალიან ბევრი რამ მასწავლა. შემოთავაზება მაქვს, რომ ინგლისში წავიდე მწვრთნელად. თუ ყველაფერი ისე გამოვიდა, როგორც დაგეგმილი მაქვს, უახლოეს მომავალში დრო აღარ მექნება, მაგრამ სამომავლოდ ამის გაკეთებასაც ვგეგმავ. ჯერ უფრო მნიშვნელოვანი რამის მიღწევა მაქვს ჩაფიქრებული. რაც შეეხება ჩოგბურთის თამაშზე თავის დაწებას, მე ამას უფრო შესვენებას დავარქმევდი.

- როგორც ვიცი ეს შესვენება დასრულდა და ისევ მალე გნახავთ საჩოგბურთო მოედანზე.

- კი, ასეა. ჩავეწერე დევისის თასის გუნდში 2010 წლისთვის. ისევ ვუბრუნდები ჩოგბურთის თამაშს ახალი შემართებით და ენერჯით. ამ გადაწყვეტილების მიღებაში ძალიან დამხმარა ჩემი ოჯახი. ჩემს გვერდზე დგანან ჩემი მშობლები, მეგობრები, უდიდეს მხარდაჭერას ვგრძნობ ჩემი მეუღლისგან და შვილისგან. (1 წლის ლუკა, ვერ ამბობს, მაგრამ ძალიან უნდა რომ მამა საჩოგბურთო მოედანზე ნახოს). ახლა მთავარი ისაა, რომ დაფინანსება ვნახო. ეს მე საშუალებას მომცემს 100%-ით დავუბრუნდე ჩოგბურთს. მოლაპარაკებული ვარ მწვრთნელებთან, ვვარჯიშობ ძალიან აქტიურად. რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია მზად ვარ მენტალურად და უფრო მეტი ვიცი, ვიდრე აქამდე ვიცოდი.

- მიღწეულ წარმატებებს დაუბრუნდეთ. რომელ ტურნირს ან ტურნირებს გაიხსენებ, როგორც ყველაზე ემოციურს და მნიშვნელოვანს შენი კარიერისთვის?

- ყველაზე ემოციური იყო მესამე თამაში დევისის თასზე აფრიკის ლიგასთან. ასეთი ემოცია არც მანამდე და არც ამის შემდეგ არ მიგრძენია. მანამდე დევისის თასზე მე მაინც და მაინც კარგად არასდროს გამოვსულვარ. დღემდე ვამბობ, რომ ჩემი კარიერა ამ თამაშის შემდეგ დაიწყო. სამხრეთ აფრიკას ვეთამაშებოდით საქართველოში, სპორტის სასახლეში. ჩემთვის სპორტის სასახლე ძალიან, ძალიან დიდი რამ იყო. მამაჩემის კარიერა სპორტის სასახლეში დაიწყო და იქვე მოინათლა თამაზ ჩიხლაძე „ყურშა“-დ. ეს იყო ლელას აკადემია, რაღაც განსაკუთრებული და ენით აუხსნელი. ძალიან მიჭირს, იმის გადმოცემა, თუ რას ნიშნავდა ჩემთვის, მეთამაშა სპორტის სასახლეში და საქართველოს სახელით მომეგო ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი თამაში, რომლის შემდეგაც საქართველოს ნაკრები რიგით მე-16-ე გახდა მსოფლიოში. შემდეგ კიდევ ორი თამაში მოვიგეთ და ისტორიაში შევედი, როგორც საუკეთესო გუნდი. ეს იყო ემოციურად, კარიერისთვის და პრესტიჟისთვის ძალიან მნიშვნელოვანი თამაში არა მარტო ჩემთვის, არამედ ქართული ჩოგბურთისთვისაც.

- შენ გერმანიაში ხარ, ირაკლი ლაბაძე წლების განმავლობაში ავსტრიაში იყო. ის, რომ ორი პირველი ჩოგანიდან - ორივე ქვეყნის გარეთ გაიზარდა ნიშნავს იმას, რომ ქართველ ჩოგბურთელებს საქართველოში განვითარების პერსპექტივა არ აქვთ?

- მთელი მსოფლიო მაქვს მოვლილი, უამრავ მაღალი კლასის მწვრთნელთან მივარჯიშე, მაგრამ თემურ კაკულიას მსგავსი მწვრთნელი ცოტა მინახავს. თემური დღემდე ითვლება ჩემთვის ყველაზე საყვარელ და საუკეთესო მწვრთნელად. მისი გარდაცვალება ჩემთვის ძალიან დიდი ტკივილი და დანაკლისი იყო. მან მოინდომა, რომ ევროპაში წამოვსულიყავი საუარჯიშოდ, რადგან თბილისში მოთამაშეები

ადარ მყავდა. სპორტში ძალიან ბევრია ფინანსებზე დამოკიდებული და ამის გამო ბევრი სპორტსმენი თამაშს თავს ანებებს. გარდა ამისა, როცა ევროპაში ან ამერიკაში თამაშობ, ვიზა არ გჭირდება სხვა ქვეყნებში სათამაშოდ წასასვლელად, რაც ბევრ სირთულეს გიხსნის. ყველაზე მეტი აკადემია და კლუბიც ამ ქვეყნებშია. ამიტომ ყველა მწვრთნელი, რომელიც ხედავს, რომ ნიჭიერი სპორტსმენი ჰყავს, ყველაფერს აკეთებს იმისთვის, რომ ის საქართველოს გარეთ გაუშვას.

- ანუ ქართველი ჩოგბურთელების მომავალი საქართველოში არც ისე ნათელ ფერებში ჩანს?

- საქართველოში დღეს ჩოგბურთელებისათვის ძალიან არახელსაყრელი პირობებია. არადა არაჩვეულებრივი ნიჭის პატარა ჩოგბურთელები გვყავს. ნიკი პილიჩმაძე კი აღნიშნა, რომ ქართველებზე დიდი ტალანტის მქონე ხალხი იშვიათად მინახავსო. მან ეს ჩოგბურთთან მიმართებაში თქვა, მაგრამ ბევრისგან გამიგია ეს სპორტის სხვა სახეობებზე. ჩვენ დიდი სამომავლო გეგმები გვაქვს ამასთან დაკავშირებით. იმედია შევძლებთ მათ განხორციელებას. ჯერ-ჯერობით არ არის ისეთი პირობები საქართველოში, რომ მოთამაშემ 18 წლის მერე გააგრძელოს ზრდა. სულ სხვადასხვა მიმართულებით მუშაობს ქართული და ამერიკის თუ ევროპის ჩოგბურთი.

- შენს თავს როგორ უკავშირებ ქართულ ჩოგბურთს მომავალში? ხომ არ არის იმის საშიშროება, რომ გერმანიის ან სხვა ქვეყნის სახელით ითამაშო?

- მე 14 წლის ასაკში მქონდა შანსი გავმხდარიყავი გერმანიის მოქალაქე და მეთამაშა გერმანიის სახელით, რაზეც უარი ვთქვი. იგივე შემომთავაზეს მოგვიანებით ამერიკაშიც და არც ამას დაუთანხმებოვარ. ამ ორი ქვეყნის სახელით თამაში ჩემი საჩოგბურთო

კარიერისთვის ბევრ რამეს უფრო იოლს გახდიდა. გაცილებით ადვილი იქნებოდა სპონსორების პოვნაც, ვიდრე ეს ეხლაა და შეიძლება ბევრად უფრო მეტი მქონოდა დღეს ვაკეთებელი. მაგრამ, მე რასაც ვაკეთებ ჩემს ცხოვრებაში და კარიერაში, იმისთვის ვაკეთებ, რომ საქართველოს მოუტანო ამით სახელი და ჩემს სამშობლოს გამოვადგე, როგორც შემიძლია. მე საქართველოში უნდა დავბრუნდე. ქართველად დავიბადე და ვერ ვიქნები ვერც გერმანელი, ვერც ამერიკელი.

თინათინ ჩითინაშვილი

მე მისი მეგობარი ვიყავი

მე მისი მეგობარი ვიყავი, სულით და გულით მიყვარდა და ვამაყობდი, რომ მისი დაქალი მერქვა.

ის გახლდათ ფიქრნათელი ღვთივმადლიანი, უხინჯო გულის პატრონი, დიდბუნებოვანი, ნამივით გულგანწმენდილი და უსრულქმნილესი არსება.

მე ის მთელი გულით მიყვარდა, რადგან ის გახლდათ ქართველი ქალი, სულით მოუხრელი და გულის სიმამაცით გამორჩეული, ვისაც საქართველოს სიყვარულში შეთანასწორებას ვერ გაუბედავდი. მისი გულშემწე თვალი ყველაფერს ხედავდა და ამჩნევდა და თავისი ღვთაებრივი სიუბრალოთ სხვებისგან მზის სხივით გამოირჩეოდა.

მან თავისი თავი დაივიწყა და გარშემომყოფთა ტკივილები გაითავისა. უფლისაგან კურთხეულს პირად პირადობისთვის არ შეუღლეია ძალღონე და დიდვინებობა არ დაუჩემებია, რადგან გასიგრძელებული ქონდა, რომ გულის და გონების სიუკაცრიელე სულის უარსებობას ნიშნავდა და იცოდა, სიმართლე დიდზე დიდი სინათლეა, ადამის შვილებს თვალის გასწორება რომ უჭირდათ.

მას არც სიმართლე გაუძრუდებია და არც თავი გაუძედიდურებია. იცოდა, რომ არაფერია იმაზე უფრო დიდი ბედნიერება, როცა კაცს ნაპოვნი აქვს თავისი ადგილი ცხოვრებაში.

უფრო უკეთეს მოწყალეს და შემბრალებელს მეორეს არ ვიცნობდი. ღვთის მოყვარეობა ძვალ-რბილში ქონდა გამჯდარი და გაუთვითცნობიერებლად ასრულებდა ქრისტეს ათ მცნებას.

აკი, როგორც კი მაშინდელმა ხელისუფლებამ მშრომელებს ტაძარ-ეკლესიებში შესვლის და სანთლის დანთების ნება დართეს არ დააყოვნა და ღვით-გარეჯის მონასტრები დამატარა.

ბოლმით დამდულრებულები ვიჯექით ცხვრების სადგომად ნაქცევ ტაძართან და თვალეგაყინულები მივშტერებოდით ყოველი კუთხე-კუნჭული საქონლის მინადგომით რომ იყო საესე.

ეს ტაძარი აზერბაიჯანის ტერიტორიაზეა მოქცეული, რამდენს ვეცადე სამხედრო პილიგონი აქედან გადამეტანინებინა, ვერაფერს გაუხდი. ვერც მთავრობა დავითანხმე და ვერც აზერბაიჯანის ხელმძღვანელობა, რომ ჩვენი მიწა-წყალი ისევ ჩვენად გვყუნებოდა, ხმაში თრთოლვა შეეპარა მედიკოს.

გარდა იმისა, რომ ყურმოკვრით ვიცი ძეგლებს ბილწუვენ, აზერბაიჯანელი მეცხვარეები ფრესკებსაც ანადგურებენ.

პოლიგონზე ყოველდღიური ზარბაზნების და ქვემეხების ქუხილი საძირკველს ურყევდა და

უნგრევდა ქართულ ეკლესიებს, მაგრამ ეს არავის არ ადარდებდა, არც რუსეთს არც აზერბაიჯანის ზემდგომ პირებს.

ენაზე მომადგა მეთქვა, საბჭოთა კავშირის მარშლის მოადგილე, ახლა ზომ ჩვენებური კაცი არჩილ გელოვანია და რატომ არ დაინხმარებ ამ დიდი საქმის გაკეთებაში.

დამასწრო და მკითხა. მოსკოვში პლენუმზე როდისთვისა ხარო გამოძახებულნი.

ამ დღეებში წავალ, სამ სექტემბერს იქ უნდა ვიყო და მაშინვე გულისხმა ვყავი პოლიგონის გადატანის მძიმე საქმეს არჩილ გელოვანს აკისრებდა.

იმ დღეს დავიმკლავეთ, მონასტრიდან ხატების წინ მიხვეტილი ნაკელი გავიტანეთ და თბილისისკენ გულდამძიმებულები, მაგრამ იმედიანები და ვბრუნდით, რადგან მოსკოვში მშველელად არჩილ გელოვანი გვეგულებოდა,

ვინც არაფრის გულისთვის უკან არ დაიხევდა და არ დაგვაყვედრიდა საშვილიშვილო საქმის მოგვარებას.

მოსკოვში გამგზავრების წინა დღეს მეზვრიშვილი ჩემთან ჩამოვიდა, თან თვალედათხრილი წმინდანების სურათები ჩამომიტანა. ახლადგავლებული ჩურჩხელები და ოცლიტრიანი მანავის ღვინოც ზედ დაამატა და როგორც იცოდა ომახიანად შემომძახა, აბა ახლა შენ იცი სეხნია!

მეზვრიშვილი საქმეს ხელი თუ არ ეკიდებოდა არ წაუღლებდა, მისძრავ-მოსძრავდა ქვეყანას და საწადელს მიაღწევდა. ალლო მუდამ გონიერებისკენ ეწეოდა და არც ახლა გამტყუნებია გუმანი.

დიდი ჭკუათმყოფელობა არ იყო საჭირო, რომ მის სულში გულის კოვზამდე ჩასულ ტკივილს

მიხვედრილიყავი და არც გელოვანმა დატოვა მხარაქცეული. მის მეუღლეს ქეთინოს ჩვენი სულთასწრაფვა გადავდე. არჩილი ჩაუღრმავდება ამ საკითხსო ნირწამხდარმა თქვა და თვალეზღავსებულ ფრესკებს თვალჩაცებით ჩააცქერდა.

ღამის ათ საათზე სამსახურიდან დაბრუნებულ, დაღლილ გელოვანს სურათები და ჩურჩხელები წინ დაუვლაგეთ, გარეჯის მოსაწვევი ბარათიც გადავუცი და პასუხის მოლოდინში მე და მისმა მეუღლემ თვალეზღავსებულ შუაგულში.

შუბლდაღრუბლულმა არჩილ გელოვანმა დიდხანს უყურა წმინდანების დასახიჩრებულ ფრესკებს. ჩაუგულისყურდები ამ საქმეს, ბევრი ზიგზაგების და მოსახვევების გადალახვა დაგეჭვირდებოდა მაგრამ... ბოლომდე არ ჩამოაკრიალოსნა სათქმელი, წარბებქვეშიდან გამოძხვდა და გადაჭრით მითხრა, გადაეცი შენს დაქალს, რომ დავით გარეჯობაზე უეჭველად გეახლებათ თქო.

მეზვრიშვილმა უწყოდა, რომ ჩურჩხელები არჩილ გელოვანისთვის ყველაზე სანუკვარი ხილი იყო და მოსკოვში ისე არ გამიშვებდა ორმოცამდე მისთვის საგანგებოდ გავლილი, ორპირი ჩურჩხელები არ გაეტანებინა. თან დამმოძღვრავდა, დაუცადე ვიდრე სახლში დაბრუნდება და ჩურჩხელები პირადად გადაეცი, პოლიგონზე კრინტი არ დასძრა, შენი ნახვა გაახსენებსო გარეჯს.

ასეც მოხდა. მეზვრიშვილმა იმდენი იბეჯითა, იმდენი სითბო და სიყვარული გამოიმეტა, არჩილ გელოვანი დავით გარეჯობაზე ჩამოიყვანა, პოლიგონი ძირისძირობამდე დაატარა და მისი გადატანის აუცილებლობა დღის წესრიგში დააყენა.

სილამაზე დროის სხვადასხვა მონაკვეთში სხვადასხვანაირად იზომება და ფასდება. კანონებიც და ადათებიც ინგრევა. ძველი ცხოვრების წეს-ჩვეულება დაიწყება ეძლევა. სინდისი და ღირსება კი დაუწერელი კანონია, ის არც ფერს იცვლის, არც იერს და ყველა დროში უცვლელი რჩება.

საბჭოთა კავშირის მარშლის მოადგილემ ჩვენთვის მოიცალა, როგორც თვითონ შეგვიპირდა ჩაუგულისყურდა გარეჯის პოლიგონის გადატანის საქმეს და დაამთავრა კიდევაც.

არჩილ გელოვანის და მედეა მეზვრიშვილის ვალაუვალი მოვალენი დავრჩით. დღეს კი არავის ახსოვს მათი დეღვა, უღმერთო მთავრობასთან ჭიდილი და ნამოდუწვევი. ყველამ დაიწყება მისცა, ვინ იყვნენ ამ ტაძრების გადამრჩენები და ამ მძიმეუ მძიმე გადაუწყვეტი ამბის თავის მომბმელები.

მეზვრიშვილი ლექსებს არ წერდა, მაგრამ სხეულში პოეტური სული ედგა. ლექსების მოსმენა უყვარდა. ლოყებაალებული იჯდა ჩუმიად გატრუნული და თუმცა მისი ფიქრების ჩხრეკას არასდროს

მოეყოლივარ წარუდინებელი სევდა რომ გამოკრთოდა მისი სახიდან, ვხედავდი.

როცა თავითავს მოვიყრიდით სიხარულში ვერ ვეტეოდით, რომ ჩვენი სულიერი სამწყსო კვლად ედგა ერთიმეორეს.

ქართველები მუჭანახევი დავრჩითო, იტყოდა სადღეგრძელოს ხმაჩაგარდნილი.

ჩამოდი გარეჯში, ახლად თვალგახელილი ვახების კვირტები გაჩვენო ივრის ზვრებშიო.

ჩამოდი, მომღერლებს მოგიყენებ გვერდში და შენს ლექსზე „კაკეკე კაკეკე ვერ დავკეკე დაწერილ სიმღერას დავაგუგუნებთო.

თებერვლის ბოლოს, თოვლის ქვეშ ამოსული ყოჩიარდებიც უკრეფინებია და ლილოჭრილოს სანახავადაც ჩაუყვანია.

გუშინ კოდალას ბუკის ცემა ახლოდან გამოისმოდა ტყიდან და შენ გინატრეო.

იცოდა, ზგავი მიწის და თოვლის მეწყერი რომ იყო და გულის მეწყერს კი სიყვარული ერქვა.

ცამ რისხვით მომიკითხოს თუ ვტყუოდე. ასე მგონია შენი ლექსები მე დავწერე, ჩემს სათქმელს ამბობო, მომესათუებოდა.

სიყვარული ხან დიდფამიერია, ხან კურდღლის ბილიკი აქვსგასარბენი. მეგობრობას კი წყალდიდობის ღონე აქვს და ჩანჩქერის სითამამე. ჩვენს მეგობრობას კი არც ერთი აკლდა და არც მეორე.

მეზვრიშვილი განლდათ ის ქალი, ვინც პატარძელში, ომში დაკარგული შინმოუსვლელი ჭაბუკების ხსოვნა უკვდავყო.

მის გარდა არავის მოფიქრებია, არც საქართველოში და არც მის გარეთ, გამხმარ კუნთმაგარი ბუმბერაზი მუხის ხეებზე ზარები ჩამოეკიდინებინა და ღიმილის ბიჭები გაქსენებინა.

მახსოვს, მომსვლელები არ ელეოდნენ პატარძელს. საღწეობა არ იყო ირგვლივ. მანქანები მანქანებზე ჩერდებოდნენ, მოწიწებით გადმოდიოდნენ მოხუცი თუ ახალგაზრდა და მათ შესანდობარს სვავდნენ.

გზაზე ისე არავინ ჩაივლიდა მათ მოსაგონრად ჭიქისთვის თავი არ წაექციათ.

კეთილს და ბოროტს ომში ტყვია ვერ ანსხვავებს, ვერც მტყუნანსა და მართალს არჩევს ერთიმეორისაგან, იტყოდა და თვალეზღავსებულ აუწყლიანდებოდა.

დიდხანს, მრავალი წელი ეკიდა მუნჯი ზარები კახეთის გზაზე პირზე რძემეუშრობელი ჯარისკაცების გასახსენებლად, ვიდრე მედეა მეზვრიშვილი საგარეჯოდან არ წაიყვანეს და ფულზე გამსუნაგებულმა ბრიყვებმა თურქეთში არ გაიტანეს და ჯართად არ გაყიდეს.

ლუკმა დაუყვედრებელი მასპინძლობა იცოდა. სუფრას ისეთ ლაზათის დაადევნებდა ნიკალა ფიროსმანის შესრულებული ნახატი გვეგონებოდა.

უთხარი შენს დაქალს მეზვრიშვილს გამომიგზავნოს ორი ლიტრი საფერაჟი, შევდგამ მაცივარში და ცოტ-ცოტაობით გამოვიზოგებ ამ ჭიქითო, მაცივარს გამოაღებდა ნოდარ ღუმბაძე და მამაჩემისეულ „ჩასტონ“ ჭიქას დამანახვებდა.

აი, ამითი ვსვამ, მამაჩემის სულს გეფიცები. ერთი ჭიქა ღვინო არაფერს მაგნებს, ექიმისგან ნება დართული მაქვს, ნუ გეშინია არაფერი მომივა.

აბა შენი შვილიშვილი ნოდარი დაიფიცე, ვეტყობი.

ნოდარიმ ტყუილი ფიცილი არ იცოდა, დაიფიცებდა და დაატანდა, ოღონდ ნანულისთან არ გამამხილო, თორემ ჩემს მტერს, იმან მე დღე დამმართოსო.

წავწვდებოდი ტელეფონს და ვეტყობი მედიკოს ორი ლიტრი საფერაჟი მჭირდება სასწრაფოდ ავადმყოფისთვისო და იმავე დღეს ღვინო გამოგზავნილი იყო.

რასაც გასცემდა მაშინვე ივიწყებდა. მაგრამ თუ ვინმე მისთვის სიკეთეს გააკეთებდა სიკვდილამდე მისი მადლიერი რჩებოდა.

მან იცოდა, რომ სესხება და ჩუქება ორივე ვალია. ერთი გასტუმრებას კანონით თხოულობს, მეორეს თავლები კი სინდისია.

მეზვრიშვილს კი იმდენი სინდისი ქონდა მთელ რაიონს და საქართველოსაც ეყოფოდა საგზლად.

ახლა როცა ამ წერილს ვწერ, მაია წყნეთელი, თინა წავკისელი და თამარ ვაშლიანელი მახსენდებიან. ჯაჭვ-პერანგ ასხმულები და ხმალხანჯლიანები ხმლებს რომ ამოაქარქაშებდნენ და ბრტყელსახა მომხდურებისგან იცავდნენ მტერმოსეულ სამშობლოს.

ღიახ, ის მათი ღვიძლი შვილი და ღირსეული მეგობარი იყო, ვინც სიტყვით და საქმით იბრძოდა საქართველოს კეთილდღეობისთვის.

შემდეგ საქართველოში უხელისუფლებობა ჩამდგა. საბჭოთა კავშირი დაშლის პირზე მიდგა. ხალხი გულს იგდებინებდა მოძულებული მთავრობის გინებით. ცნობილი და ჭკვიან ადამიანების გვერდში ისინიც წამოიყალყენ, ვინც მანამდე სოფელს სათვალავში არ ყავდა მითვლილი, აენაწყლიანდნენ და მეზვრიშვილსაც გარს შემოადგნენ. იმ მეზვრიშვილს, ვისაც მაღალი ღირსების გრძნობა ყოველ წუთსა და წამს აწვალებდა და სამშობლოს სიყვარულით ცრემლის მლაშობაში დაფლულიყო და გულჩაძევილი მზად იყო სიცოცხლეც გაეღო.

ცოდვების შენდობას ღვთის მსახურს ვთხოვთ ადამიანები, ოღონდ ის კი არ ვიცით მონანიებული აქვს თუ არა მას საკუთარი ცოდვები.

მედეა მეზვრიშვილს ცოდვების მონანიება კი არა პატიება უნდა ვთხოვოთ, რადგან დამპყრებლის უმადურება და აუგად მოხსენიება იგივე ღვთის

უპატივცემულება და თავის აგდებას ნიშნავს.

მეზვრიშვილს ქვას ოსტატი ლაქას ადვილად აღმოუჩენს, ადამიანის გულის ლაქას ვერც რენდგენით, ვერც გამადიდებელი შუშით ვერ მიაგნებ და შემაჩნევ.

მეზვრიშვილის გულს არ ჭირდებოდა არც რენდგენი და არ გამადიდებელი შუშა, რადგან მისი გული ალაზნის ველივით იყო გადამლილი, სადაც მხოლოდ ზესთა წმინდა ყვაილები ყვაოდნენ და თავისკენ უხმობდნენ ხანგადასულს თუ თოთოს. სადაც ფესვმაგრად ვერ იდგავს ფეხს ვერც ნარეკალა, ვერც სარეველა.

ღიახ, ცა ცეცხლგამძლე საკირეა მილიონობით ნაკვერჩხალს რომ იტევს, მაგრამ შორია და მისი სითბო ვერაფერს სწვდება, თუმცა მისი სიმშვენიერის დანახვა კი შეიძლება, ოღონდ საამისოდ გაღვთიურებული გული შენი ქვეყნის უდასაბამო სიყვარული და ყოვლისმეტყველი თვალი გჭირდება, რომ დაინახო თეთრად აპნტილი ვაშლები, ცაში შეცქერიალებული მერცხლები, სოფლის ბოლოს მიკუნჭული პატარა წყალსაქური და ბევრი სხვა რამ, რაც სხვებს მხედველობიდან ეკარგებათ.

სიკვდილი ვერ ანსხვავებს მეტუანსა და მართალს, კეთილსა და ბოროტს, მხოლოდ არსთა გამრიგეს ძალუმს ჩაუსაიდუმლოდეს ადამიანის გულს და სიმართლე შეიცნოს.

როცა კაცთა სამსჯავროზე უფალთან წარსდგება მართლის მქმნელი ღვთის მოშიში მედეა მეზვრიშვილი, მჯერა ანგელოზები მოფრინდებიან მადლით ნეტარქმნილს წინ გაუძღვებიან, რადგან მათ იციან, რომ სასაფლაოსკენ მიმავალი გზა ყველასთვის ერთნაირად საყოველთაო არშინით არ გაიზომება, რომ ის სხვა საზომით და ნაბიჯებით არის გათვლილი.

მინაწერი: ღრმა გულისტკივილით სამძიმარს ვუცხადებ მის დას ლამარას, რძალს ზანის, მათ შვილებს, ვინც ჭეშმარიტი ჭირისუფლები არიან და ყველას ვისაც გული დაწვევითა მისმა იმ ქვეყნად წასვლამ.

ასევე სამძიმარს ვუცხადებ მეზვრიშვილის დიდ მეგობარს და დის მაგიერს ნელი გურგენიძეს, რომელიც ფრთამოტეხილი ფრინველივით დარჩა და პატიებას ვთხოვ ჩემი სიყრმის მეგობარს, მედეა მეზვრიშვილს, ჩემი ავადმყოფობის და საქართველოში არ ყოფნის გამო ერთი ცრემლიც რომ ვერ გვატანე უკანასკნელ გზაზე.

მედეა კახიძე

Auf den Spuren meines georgischen Großvaters

von Veronika Schantz

Meine Mutter Ursula Schantz war eine geborene Tschikowani. 1937 – im Alter von vier oder fünf Jahren - verließ sie mit ihrer deutschen Mutter Georgien und kehrte nie wieder nach Tiflis zurück. Jetzt, 73 Jahre später, werden meine Schwester Ursula, meine Brüder Andreas und Christian und ich zum ersten Mal nach Tiflis reisen, um uns auf die längst verwischten Spuren unseres Großvaters Andro Tschikowani und seiner Familie zu machen.

Wenn ich versuche, mich zu erinnern, wann ich das erste Mal von Georgien gehört habe, fällt mir eine Szene ein, als meine Mutter beim Kuchen backen mit einem Schneebeesen Eigelb und Zucker verrührt und meiner Schwester und mir erklärt, sie mache „Gogelmogel“. Das sei ein georgischer Ausdruck. Uns gefiel der Klang des Wortes, sodass wir fortan das Verrühren dieser beiden Zutaten stets mit ausdauerndem „Gogelmogel-Gogelmogel-Gogelmogel“ begleiteten. Außerdem erinnere ich mich, dass meine Großmutter einmal erzählte, einen Georgier als Russen zu bezeichnen, sei eine schlimmere Beleidigung, als wenn man einen Bayern als Preußn beschimpfe.

Jeder von uns Geschwister bereitet sich auf seine Weise auf diese Reise vor, doch wir alle sammeln Geschichten und Erinnerungen aus dieser lang vergangenen Zeit. Unsere Großmutter starb 1986, unsere Mutter folgte ihr nach langer Krankheit im Dezember 1989, sodass es heute keine Zeitzeugen mehr gibt. Alles was ich im Folgenden berichte stützt sich auf das, was wir aus den Erzählungen von Mutter und Großmutter noch in Erinnerung haben, die Erinnerungen unseres Vaters und seine Korrespondenz mit georgischen Verwandten und Bekannten, ein paar offizielle Dokumente sowie Aussagen und Anekdoten aus dritter und vierter Hand.

Unsere Großeltern lernten sich wahrscheinlich auf einer Tanzveranstaltung einer Studentenverbindung Ende der 20er Jahre in München kennen. Luise Billing, geboren 1905, aufgewachsen als klassische „höhere Tochter“, arbeitete zu dieser Zeit als Sekretärin beim Leiter des Zoologischen Instituts Professor Karl von Frisch. Andro Tschikowani studierte Forstwissenschaft an der Ludwig-Maximilians-Universität. Wir haben keine Geburtsurkunde, glauben aber, dass er im selben Jahr geboren ist, wie unsere Großmutter. Tschikowani ist in Georgien ein häufig vorkommender Name für ein altes Adelsgeschlecht aus dem Westen des Landes, dem sagenumwobenen Kolchis. Meine Mutter pflegte zum Thema Adel zu sagen, dass die Tschikowanis wohl einfach ein paar Schafe mehr besessen hatten als ihre Nachbarn. Andro Tschikowani hatte drei Brüder und eine Schwester. Bevor er das Stipendium in München antrat war er schon Witwer und Vater eines kleinen Sohnes mit Namen Atschiko. Unser Vater, der in den 50er Jahren ebenfalls Forstwissenschaft studierte, traf später zwei ältere Kollegen, die mit seinem zukünftigen Schwiegervater studiert hatten und sich noch gut an ihn erinnerten. Er habe „von Stalin“ ein Stipendium erhalten und sei sehr charmant, attraktiv und ein wenig jähzornig gewesen. Nach Abschluss des Studiums durfte er als Gast der bayerischen Staatsforstverwaltung mehrere Monate lang an verschiedenen bayerischen Forstämtern hospitierten. Dabei war ihm ein Mercedes mit eigenem Fahrer zugeteilt, die er beide gerne nach Georgien mitgenommen hätte, wie besagter Chauffeur später meinem Vater erzählte. Andro fragte auch seine beiden Kommilitonen, ob sie mit ihm in Georgien arbeiten wollten. Beide lehnten ab, aber mein Vater traf Jahre später einen Forstamtsleiter, der tatsächlich für drei Jahre mit meinem Großvater nach Tiflis gegangen war und sich dort hauptsächlich um den Bau von Forststraßen kümmerte. Unsere Großmutter bestätigte die Geschichte ihres Schwiegersohns und konnte sich gut an diesen bayerischen Forstwissenschaftler erinnern.

Luise Billing muss sehr verliebt gewesen sein, denn sie stieß sämtliche Warnungen und Drohungen ihres besorgten Vaters, einem angesehenen Ebersberger Notar, in den Wind und folgte ihrem Georgier in ein ihr völlig unbekanntes Land. Andro war wohl schon vor unserer Großmutter nach Tiflis zurückgekehrt, jedenfalls reiste Luise alleine von Venedig aus mit einem Frachtschiff bis ins Schwarze Meer. Wir gehen davon aus, dass die beiden erst in Tiflis heirateten, da ihr der

Zweite Offizier des Frachters ebenfalls einen Heiratsantrag gemacht hatte, den sie natürlich ablehnte.

Warum sich unsere Großmutter entschloss, ihr Kind in der bayerischen Heimat und nicht in Tiflis auf die Welt zu bringen, wissen wir nicht. Sicher ist, dass sie sich hochschwanger mit dem Zug über Moskau nach Ebersberg aufmachte, um dort am 4. Mai 1932 ihre Tochter Ursula auf die Welt zu bringen. Lange wird sie in ihrem Elternhaus nicht geblieben sein, denn sie kehrte schon bald mit dem Säugling nach Tiflis zurück. Sie ließ es sich jedoch nicht nehmen, ihre Familie jedes Jahr wieder zu besuchen. Zu den frühesten Kindheits Erinnerungen meiner Mutter gehörten diese langen Zugfahrten. Überliefert ist auch, dass die kleine Ursula sämtliche vor den Abteilen abgestellten Schuhe vertauschte und so für etwas Abwechslung auf der eintönigen Reise sorgte.

Wann genau in Tiflis die Versorgung mit Lebensmitteln anfang schwierig zu werden, wissen wir nicht. Jedenfalls gab es in der Stadt kaum etwas zu Essen, sodass sich meine Großmutter zu Hamsterfahrten aufs Land aufmachte. Sie erzählte davon, dass sie eines Tages reich bepackt mit Gemüse und sogar Wurst oder Fleisch nachhause gekommen war, froh die Versorgung der Familie für die nächsten Wochen sichergestellt zu haben. Am nächsten Tag waren sämtliche Vorräte bei einem Festessen verschwunden, das Andro für Verwandte und Freunde organisiert hatte. Hier fürchte ich, prallte die georgische Mentalität der Gastfreundschaft mit dem Bedürfnis meiner Großmutter nach halbwegs planbarer Sicherheit heftig aufeinander.

Dies dürfte jedoch nicht der Hauptgrund für Luise gewesen sein, die Scheidung einzureichen. Der lag eher in der unterschiedlichen Auffassung von ehelicher Treue. Die

jüngere Schwester meiner Großmutter erzählte einmal, dass Andro sich mit ständig wechselnden Freundinnen umgab und mindestens eine davon auch eine Abtreibung vornehmen ließ. Auf der wundersamer Weise erhaltenen Scheidungsurkunde ist als Datum der Januar 1936 vermerkt.

Meine Großmutter ging wohl davon aus, gleich nach der Scheidung in ihr Elternhaus nach Ebersberg zurückkehren zu können, doch daraus wurde nichts. Mit der Scheidung waren Luise und ihre Tochter Ursula zunächst einmal staatenlos geworden (Es gibt eine deutsche Einbürgerungsurkunde vom Februar 1938). Andro Tschikowani mag kein perfekter Gatte gewesen sein, aber er war ein liebender Vater, sodass er seine Tochter nicht für immer verlieren wollte und ihr die Ausreise aus der Sowjetunion verweigerte. Meine Großmutter, die niemals ohne Ursula zurückgegangen wäre, saß also zunächst einmal in Tiflis fest. Sie verdiente ihr Geld als Schneiderin, worin sie – obwohl ohne Ausbildung – sehr geschickt und erfolgreich gewesen sein muss.

1937 erreichten Stalins grausame „Säuberungen“ allmählich ihren Höhepunkt. Über 100.000 Menschen wurden erschossen oder in Gefangenenlager nach Sibirien verschleppt. Der größte Teil der Intelligenz wurde auf diese Weise vernichtet. Einer davon war unser Großvater, wobei wir vermuten, dass er in einem der sibirischen Lager umkam und nicht gleich hingerichtet wurde. Es ist auch nicht ganz klar, wann er verschwand. Vorher hat er jedenfalls, nachdem meine Großmutter sich demonstrativ von anderen Männern den Hof machen ließ, die Zustimmung erteilt, dass sie mit meiner Mutter zurück nach Deutschland gehen durfte. Vielleicht hat er die drohende Gefahr bereits kommen sehen und wollte

wenigstens seine Tochter in Sicherheit wissen.

Aber die politischen Verhältnisse zu dieser Zeit waren schwierig, sodass sich die Abreise immer wieder verzögerte. Im Hintergrund muss wohl Luises Vater die Fäden gezogen haben. Ob er persönlich nach Tiflis kam, um sie nach Hause zu holen oder von Ebersberg aus alles veranlasste, damit sie das Land verlassen konnte (die wahrscheinlichere Variante) wissen wir nicht. Nach ihrer Rückkehr wurde unsere Großmutter erst einmal eine Woche von der Gestapo verhört. Ein alter Freund riet ihr damals, sich so dumm wie möglich zu stellen. So erzählte Luise, sie sei den ganzen Tag nur in der Küche gestanden und habe ansonsten nichts mitbekommen. Auch wenn danach noch wöchentliche Gestapo-Besuche folgten, muss sie ihre Rolle wohl überzeugend gespielt haben, sodass Hitlers Schergen bald das Interesse an ihr verloren.

Wie und wo Andro Tschikowani letztlich gestorben ist, haben wir nie erfahren und sind uns nicht einmal sicher, ob seine georgische Familie mehr über sein Schicksal weiß als wir. Schließlich ließ Stalin die in Ungnade gefallenen Genossen nicht nur ermorden sondern auch dafür Sorge tragen, dass Fotos der Opfer vernichtet oder retuschiert und ihre Namen unkenntlich gemacht wurden. Die schiere Existenz dieser Menschen sollte aus dem kollektiven Gedächtnis gelöscht werden. – Wenigstens dies ist ihm hier nicht gelungen!

სსომთავრულის აღდგენა

ჭიკობავ შალვაშვილი
 პუღდა, ჯერმანია

სსომთავრულის აღდგენის საკითხი პირველად წამოაყენა ოკუპირებული ქვეყანაში 1962 წ., მაგრამ მიუხედავად მისი უდიდესი მცდელობისა, საქმე დღესაც რჩება მოუგვარებელი.

გნობილია, რომ თანამედროვე ქართულ წერაში იხმარება ხელოვნურად შექმნილი მთავრული ასოები, რომლებიც პირველად შემოღებულ იქნა გაბეთ „წიგნების“ მიერ 1866 წელს რუსული დამწერლობის ზეგავლენით. შანამდის კი იხმარებოდა ჭეშმარიტი მთავრული ასოები მრგვლოვანის სახით.

სმ პრობლემის გასაგებად საჭიროა პატარა ექსკურსი ისტორიაში. ძანამედროვე დამწერლობებში ბერძნულ, ლათინურ, სომხურ, სლავურ ფუძეებზე განირჩევა სასტრიქონო და საზედაო (მთავრული) ასოები. ის სხვაობა გამოდინარეობს ჩვეულებრივი ასოების და ინიციალების დაპირისპირებიდან (ლათინური დამწერლობის ქვეყნებში მე-11-15 სს).

სასტრიქონო ასოები აგრძელებენ შუასაუკუნეების კურსივის წარმოშობის მინუსკულური წერის ტრადიციებს. მინუსკულური (ლათ. minusculus პატარა) წერა ხმარობს მხოლოდ სასტრიქონო ასოებს. ჯი შეიქმნა როგორც სწრაფწერის და კურსივის შედეგი მე-8 საუკუნის ბოლოს (ლათინურ ანბანის ფუძეზე). ყერძნული სწრაფწერა კი შეიქმნა მე-9 ს.

მე-13 საუკუნიდან ლათინურ დამწერლობაში იწყება მაგუსკულური და მინუსკულური ასოების ხმარება სხვადასხვა ფუნქციით.

სსოების შემოღების თარიღები					
	მთავრული ჩუხხური სკრული მთ./წუხხ.				
ყერ.	ძვ.წ. 9 ს.	2 ს.	3 ს.	13 ს.	
ხათ.	ძვ.წ. 7 ს.	2 ს.	3 ს.	13 ს.	
ჯარ.	ძვ.წ. 5 ს.	8 ს.	8 ს.	14 ს.	
სომ.	წხ.წ. 5 ს.	13 ს.	19 ს.	14 ს.	
სლავ.	10 ს.	14 ს.	15 ს.	16 ს.	

საზედაო (მთავრული) ასოები სასტრიქონობისაგან განირჩევა სიმადლით,

ზოგ შემთხვევაში კი მოხაზულობითაც (ბერძ. Αα, Γγ, Δδ; ლათ. Aa, Bb, Gg). საზედაო ასოები ატარებენ არა მარტო ასოების ხასიათს, არამედ დეტერმინატივებისაც, აღნიშნავენ რა მათგან დაწყებულ სიტყვას როგორც წინადადების დაწყებას, საკუთარ სახელს, სხვადასხვა სათაურების ნაწილებს. ჯერმანულ დამწერლობაში საზედაო ასოებით წერენ არსებით სახელებს, ინგლისურში — ყველა სრულმნიშვნელოვან სათაურებს. საზედაო ასოები ორიენტირებულია ლათინური კაპიტალური მონუმენტური მაგუსკულური წერის ფორმებზე.

მაგუსკულური წერა (ლათ. majusculus ცოტაოდენ მეტი) შედგება მარტო საზედაო ასოებისაგან. ყერძნული მაგუსკულური წერა წარმოდგენილია კლასიკური მონუმენტური ბერძნული ანბანით, რომელიც დამკვიდრდა ოთხეტი ძვ. წ. მე-7 ს. ზათინური მაგუსკულური წერა წარმოდგენილია მონუმენტური ლათინური ანბანით (ძვ. წ. მე-6 ს.). სათაურებში, წერტილის შემდეგ ტექსტის ნაწილის გამოსაყოფად, საკუთარ სახელებში საზედაო ასოების ხმარება ლათინურ წერაში დაიწყო მე-13, სლავურ წერაში კი მე-16 ს.

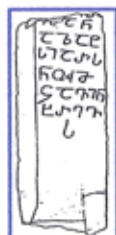
სხლა გადავხედოთ ქართული დამწერლობის განვითარებას. ჯართული დამწერლობა წარმოიშვა წარმართულ ხანაში, რაც დაამტკიცა ჯამამ სატარიძემ თავის ბრწყინვალე მონოგრაფიაში „ჯართული ასომთავრული“.

სრმაზის ლანგარის ინიციალები „ყერცემ“ Ⴀ(იტიახში) ჯ(არამაბის-ძე)“ (ახ. წ. 70 ს.)

სრმაზის სტელის ვენწელი „წ(ვახოს)ს“ (ახ. წ. 75 ს.)

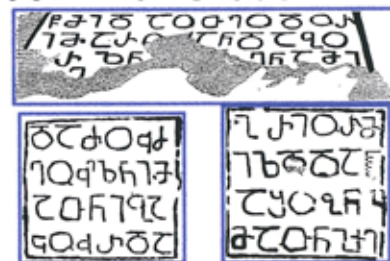
ჩეკრების სტელა (ახ. წ. 1 ს.)

შავათის სტელა (367 წ.)

ჯართული დამწერლობის აქამდე აღმოჩენილ უძველეს ნიმუშად ითვლება

სრმაზის ნეკროპოლში აღმოჩენილ ვერცხლის ლანგარზე ახ. წ. 70 წ. შესრულებული პიტიახშის ინიციალები. ჯენწელი სტელაზე იმავე ნეკროპოლიდან შესრულებულია 75 წ. ჩარწერა ჩეკრების ნაქალაქარში აღმოჩენილ საფლავის ქვაზე ამოკვეთილია 1-2 სს. ორწო-ოიანეთში, სოფელ შავათში არქეოლოგიური გათხრების დროს აღმოჩენილ ქვა-ჯვარზე ასომთავრული ანბანი ამოკვეთილია 367 წ. სალესტინაში სეტრე ზერიელის მიერ მე-5 ს. ამენებული მონასტრის მონაიკური წარწერა დათარიღებულია 430 წლით. ჩვენამდის მოაღწია მე-5 ს. პალიმფესტმა სახარების ფრაგმენტით.

მონაიკური წერწერები სალესტინის მწინდა ტეოდორეს მონასტერში (430 წ.)

ფრაგმენტი სახარებიდან. V ს. (პალიმფესტი)

მონაიკური წერწერა სალესტინის მწინდა ტეოდორეს მონასტერში (532 წ.)

ის ასოები მოხაზულობით მრგვალია და სიმადლით ისინი თანაბრები არიან (ინერებიან ორ ხაზს შუა). ოროთა განმავლობაში ზოგ ასოს ჩამოუგრძელდა ვერტიკალური ხაზი, ზოგს კი მეკრული თავი გაეხსნა. შახლოვებით მე-8 ს. „მრგვლოვანიდან“ წარმოიშვა ე. წ. „წუსხური“, რომელიც წარმოადგენს წერის კუთხოვან სახეობას და რომელშიც ოთხი სხვადასხვა სიმადლის ასოთა ჯგუფია და ასოები ოდნავ მარჯვნივაა გადახრილი. ჯანვითარების შემდეგ ეტაპზე (მე-8 ს.) ასოები დამრგვალდა, გასწორდა და გამარტივდა, რაც

განაპირობა მათი გადაბმულობისაკენ მიდრეკილებამ. უმასთანავე ასოებმა შეინარჩუნეს ოთხხაზოვნობა. ჩარმოიშვა ქართული წერის მესამე სახეობა — „მხედრული“, რომელიც ფაქტიურად წარმოადგენს სწრაფწერის ნაირსახეობას.

ქართული წერის სახეობები
სტომათურული
სვლეთისტიქონოგრაფიული
რუსური
ცემენტოგრაფიული
მხედრული
აბგდევნებთვლიანი

ზემოსხენულიდან ნათლად ჩანს, რომ ქართულმა წერამ თავის განვითარებაში იგივე გზა განვლო, რაც ბერძნულმა და ლათინურმა. ქართული წერის სამივე სახეობა შემდგომში პარალელურად იხმარებოდა. ჩიგნები ნუსხურით იწერებოდა, მრგვლოვანი კი იხმარებოდა სათავურებში, ინიციალების და აბგაბების დასაწყისად.

ქაქს ჰქვარს ჩაგრაძეობა დიდმოხლო.
 სიტყვა დასაქმია უნდა იყოს უბრალო.
 უფროდ სწორი ღივი საბრძანს უყარე.
 ჩიგნი ოსტაზნი უნდა სიღრმის ჩაგრაძეობა.
 კოტრ უბო ჰქვარს უნდა ჩიგნი უნდა.
 ქაქსაღაძეობა უნდა ოსტაზნი.
 ჩიგნი უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1768 წ.

დასაწყისად ოთხხაზოვნობა უნდა იყოს უბრალო.
 სიტყვა დასაქმია უნდა იყოს უბრალო.
 უფროდ სწორი ღივი საბრძანს უყარე.
 ჩიგნი ოსტაზნი უნდა სიღრმის ჩაგრაძეობა.
 კოტრ უბო ჰქვარს უნდა ჩიგნი უნდა.
 ქაქსაღაძეობა უნდა ოსტაზნი.
 ჩიგნი უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1768 წ.

ქაქსაღაძეობა უნდა ოსტაზნი.
 ჩიგნი უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.
 უნდა უნდა უნდა უნდა უნდა.

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1768 წ.

მრგვლოვანი და მხედრული ასოებით არის დაბეჭდილი ერთ-ერთი პირველთაგანი ქართული ნაბეჭდი წიგნი „ქართული ენის გრამატიკა“ (სტომი, 1643 წ.), აგრეთვე მბილისში დაბეჭ-

დილი წიგნები „წინადაკე“ და „ზოგვა-ნი“ (1710 წ.), სიღრმე კიევის „სწ-ბანი. ზოგვა. შოკლე საქრისტიანო სწავლა“ (შოხლოვი, 1797 წ.).

წიგნი
 სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

„წინადაკე“, 1784 წ. (თავდურეკლი)

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1781 წელს სოხაბის მიერ

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1784 წ.

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1795 წელს ჩიგნიძის მიერ

მრგვლოვანის მთავრულებად (საკუთარი სახელების, წერტილის შემდეგ

ახალი წინადადების დასაწყისი ასოები) გამოყენებით დაიწერა „ლორევესკის ქრესტოტი, სტონი ჯაგრაძეობის „ჩიგნი“ (1810 წ.), თეიმურაზ ჯაგრაძეობის „სტორია დაწვებითაგ ჯაგრაძეობა, ე. ი. ჯაგრაძეობა, რომელ არს სრულიად საქართველოდა“ (1848 წ.). უმასვე წესითაა შესრულებული თეიმურაზ ჯაგრაძეობის ხელნაწერი „წინადაკე პოემა ჯაგრაძეობისა“.

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1795 წ.

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1800 წ.

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

სტონი ჯაგრაძეობა „ჩიგნი“
სადაწერილია 1800 წ.

სწავლა ქართული ენის
 გრამატიკის
 დასაწყისად

„წინადაკე მინაგანის საქართველოდა მართვისა“, 1801 წ.

შამსადადამე,სამედალ და სასტრიქონო ასოების ხმარებას საქართველოში მე-19 ს. მეორე ნახევრამდე ჰქონდა კარგა ხნის ისტორია. მე-19 ს. 60-6 წლებში მთავრულების ხმარება ქარ-

თულ დამწერლობაში წავიდა მრუდვით. 1866 წ. დაარსდა გაზეთი „**ბროფი**“, რომელმაც განიზარა გაზეთის ფურცლებზე გაეცარებინა მთავრული ასოების ხმარების ორთოგრაფიული წესი. შაგრამ იმის მაგივრად, რომ მთავრულებად გამოეყენებინათ ბუნებრივი მრგვლოვანი ასოები, აიღეს მხედრული ბუჭდური შრიფტი და მისგან გააკეთეს მთავრულები. ე. ი., ოთხხაზოვანი მხედრული ასოები გადააკეთეს ორხაზოვანად, რის შედეგადაც ყველა ასო გახდა ერთი სიმაღლის. ჰუა ტანის ასოები (ა, თ, ი, ო) გაიწვია და დაგრძელდა, მთლიანი ტანის ასოები (ქ, ნ, ჯ) შეიკუმშა, ქვედა ტანის ასოები (გ, დ, ე, ვ, კ, ლ, შ, ტ, უ, ფ, ღ, ყ, ც, ჭ) ამოუდგინეს გვერდით ზედა ტანის ასოებს (ბ, მ, ნ, პ, რ, ს, მ, ჩ, ხ, ჰ). მხედრულმა ასოებმა მიიღეს არაბუნებრივი დამახინჯებული სახე.

ათორ ქუჭ კლეკლეტუფუფუკა ბმნარსშხხა
 მხედრული ასოები

ათორ ქუჭ კლეკლეტუფუფუკა ბმნარსშხხა
 „ბროფის“ მიერ შემწილი ცრუმთავრული ასოები

„ბროფის“ ამ აქტმა თავის მიზანს ვერ მიაღწია, რადგან ამ ახლად გაკეთებული ასოების ხმარება სათაურებში და ტიტულებში კი შეიძლებოდა, მაგრამ მათი ხმარება შიგ ტექსტში შეუძლებელი იყო (ვინაიდან ოთხხაზოვანი და ორხაზოვანი ზედა ტანის ასოების გარჩევა შეუძლებელია). მხედრული ასოების 45% კი წარმოადგენენ სწორედ ზედატანის ასოები.

თმ თბილისი თბილისი
 ქმ ქუთაისი ქუთაისი
 გბ გორი ბორი
 მმ მანგლისი მანგლისი

ე. ი., ორთოგრაფიული მიზანი ვერ იქნა მიღწეული, და ამ ახლად გაკეთებულ ასოებს ან საერთოდ არ ხმარობდნენ, ან იშვიათად მხოლოდ სათაურებში. ყოლოს და ბოლოს, ასეთი გაუაზრებელი ექსპერიმენტების შედეგად დაინერგა უმთავრულო ტექსტის ხმარების წესი, რომელიც მე-20 საუკუნის განმავლობაში იქცა ერთადერთ მისაღებ წესად ქართული წერილობითი.

ღმირან ზარუჯანისიქე' ჰო-სეს უქიან ზო-ნელს.
 ღმელდ-ჰესიან ჰანუელს' ლე-ქსი მას უქეს' რო-შელს.
 ზილარ ლოს' სარეს' მ-მო-გუს-ლას, მას რან დანურო-შელს.
 დან ღარიელ მისს' კ-უსიკელს.
 მის-თეს ცრემლ-შეუ შრ-შელს'

ფრაგმენტი შარი ყროსეს სტატიიდან ჟურნალში „Journal Asiatique“ 1832 წ.

ფიფის, ფიფის... უაღეს ზე-ფი-ფის სანა-ფი-ფის...
 შარი ყროსეს ხელმწერა

სამწუხაროდ, ამ ასოებმა სწრაფად მოიკიდეს ფეხი და იმდენად დამკვიდრნენ, რომ ამჟამად ფართოდ ხმარობენ მათ ქართულ ჟურნალ-გაზეთებში, წიგნებში და ხელნაწერ განცხადებებშიც კი.

მთავრული ასოების უხმარებლობა თანამედროვე ქართულ დამწერლობაში ჰქმნის უამრავ მოუხერხებლობას. ჩამოვთვლი რამოდენიმე: 1. ძნელად საკითხავი, თვალების დამღლევი ერთგვაროვანი ტექსტი; 2. მკითხველისათვის ტექსტიდან საკუთარი სახელების სწრაფად გამოყოფის შეუძლებლობა. ასე შეეხება უცხოურ საკუთარ სახელებს ან გეოგრაფიულ სახელწოდებებს, სრულიად ძნელია სწრაფად გაგება, რაზეა ლაპარაკი ტექსტში; 3. აბრევიატურების ტექსტში ხმარების შეუძლებლობა. სხვა ენებში (გერმანულში, ინგლისურში, რუსულში და ა. შ.) ხომ ფართოდ იხმარება ასეთი შემოკლებები. ურსებობს კიდევ ვრცელი „შემოკლებათა ლექსიკონები“.

უმისი გაგრძელება კიდევ შეიძლება.

ღამირან უაღეს ზე-ფი-ფის სანა-ფი-ფის...
 შარი ყროსეს ხელმწერა

თეიმურაზ ყავრატონი. „ინმარტება პოემა „ზეფისტიანისა“

სწრივად, მთავრული ასოების აღდგენის აუცილებლობა თავისთავად ცხადია. ცნდა აღნიშნურს, რომ პირველად ეს საკითხი წამოაყენა 1962 წელს აკადემიკოსმა სვაკი ყანიძემ, რომელიც წლების მანძილზე გმირული შეუპოვრობით მართლაც იცავდა ამ აზრს სრული გაუგებლობის გარემოცვაში. მაინც, რა იყო მიზეზი იმისა, რომ მას არავინ არ დაუჭირა მხარი?

უმის მიზეზს მე ვხედავ ჩვენი ეროვნული ხასიათის ისეთ თვისებაში, როგორც არის თანდაყოლილი სიზარმაცე. სოდესაც ეუბნები ადამიანს, რომ უნდა აღვადგინოთ ასომთავრული, ის იმაზე კი არ ფიქრობს, რამდენად საღია ეს აზრი, არამედ იმაზე, თუ როგორ ზეგავლენას მოახდენს ეს მოვლენა (ახალი ასოების შესწავლა, მათი წერის ათვისება და ა. შ.). პირადად მასზე. უა აქ ვერაფერს ვერ ხედავს გარდა აუტკივარი თავის ატკივებისა. შაგრამ ხმამაღლა ამას ვერ იძიებს და მოჰყავს სხვა საწინააღმ-

დეგო არგუმენტები, რომლებიც ვერ უძლებენ ვერავითარ კრიტიკას.

გ რ ს კ ა რ ი
 1861
 ვეპეკალი
 წაწილ შეუფ
 როდებთ თხილულებათ:
 I. — მალაქი...
 II. — სილან...
 III. — სილან...
 IV. — სილან...
 V. — სილან...
 რეილიოს.
 ვეპეკალის ტიპოგრაფია

ყურნალ „ცხვრის“ თავფურცელი. 1861 წ.

ყოლმხარის ზეფის ამ წყა აღმწერაღმწერ ამ აღმწერაღმწერ...
 თეიმურაზ ყავრატონი. „სტორია დანყებთგან ჟურნისა“. 1848 წ.

მოწილეო ზეპეკალი
 შავიი სესსიქეს!
 მტეწი ლამაზიკა რომ აღმწერაღმწერ...
 თეიმურაზ ყავრატონი. „სტორია დანყებთგან ჟურნისა“. 1848 წ.

თმბირი ყიფიანი. ზართული დრამატიკა. 1882 წ.

სემმარტი მთავრული ასოების აღდგენა მკვეთრად გააუმჯობესებს დაბეჭდილი ტექსტის ხარისხს და მისცემს მძლავრ ბიძგს ჩვენი ცხოვრების ყველა მხარის განვითარებას. უმავე აქტივით ჩვენ გამოვასწორებთ 133 წლის წინათ დამკვეთულ შეცდომას. ჩვენი დამწერლობა მოქნილობით და ძალით გაუსწორდება წერის ევროპულ სისტემებს და ჩვენ დავიბრუნებთ ჩვენთვის კუთ-

ვნილ ადგილს ცვილიძებულ ძველ-დამწერლობა მქონე ხალებს შორის. უსომთავრულის და ნუსხურის ადგენის შედეგად ჩვენ მოგვეცემა სა-

შუალება ყოველდღიურად ვიხმართ ეს ასოები მხედრულთან ერთად ისევე, როგორც ეს იყო ჩვენში წინა საუკუნეებში, და როგორც ეს

არის დღეს ბერძნულ-ლათინურ სამყაროში. შავალითისთვის მომცავს ანბანების შედარებითი ტაბულები:

შთავრული ასოები				შეიწვე მთავრული ასოები			
A I Q Y	ა ი კ ე	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე				
B J R Z	ბ ჯ რ ჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ				
C K S	ც კ ს	ცც კკ სს	ცც კკ სს				
D L T	დ ლ ტ	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ				
E M U	ე მ უ	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ				
F N V	ფ ნ ვ	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ				
G O W	გ ო ვ	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ				
H P X	ჰ პ ხ	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ				

ჩესხური ასოები			
Aa Ii Qq Yy	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე
Bb Jj Rr Zz	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ
Cc Kk Ss	ცც კკ სს	ცც კკ სს	ცც კკ სს
Dd Ll Tt	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ
Ee Mm Uu	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ
Ff Nn Vv	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ
Gg Oo Ww	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ
Hh Pp Xx	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ

შხედრული ასოები			
Aa Ii Qq Yy	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე
Bb Jj Rr Zz	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ
Cc Kk Ss	ცც კკ სს	ცც კკ სს	ცც კკ სს
Dd Ll Tt	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ
Ee Mm Uu	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ
Ff Nn Vv	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ
Gg Oo Ww	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ
Hh Pp Xx	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ

სამწიფტო გარნიტურა

სამწიფტო გარნიტურის აღწერა

შეიწვე მთავრული	ჩესხური	შხედრული
აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე	აა იი კკ ეე
ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ	ბბ ჯჯ რრ ჯჯ
ცც კკ სს	ცც კკ სს	ცც კკ სს
დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ	დდ ლლ ტტ
ეე მმ უუ	ეე მმ უუ	ეე მმ უუ
ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ	ფფ ნნ ვვ
გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ	გგ ოო ვვ
ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ	ჰჰ პპ ხხ

შეიწვე მთავრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

ჩესხური

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

შხედრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

ზათინური და ქართული ასოების იდენტიფიკაცია

შთავრული

DA WAR EINMAL EIN BAUER, DER HATTE EINEN SOHN VON SECHZEHN JAHREN, DER DOCH NOCH NIEMALS IN DER STADT GEWESEN WAR. ALS NUN DER SOHN VERLANGTE, MIT DEM VATER DORTHIN ZU GEHEN, BEKAM ER...

შეიწვე მთავრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

ჩესხური

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

შხედრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

შეიწვე მთავრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

ჩესხური

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

შხედრული

აა იი კკ ეე ბბ ჯჯ რრ ჯჯ ცც კკ სს დდ ლლ ტტ ეე მმ უუ ფფ ნნ ვვ გგ ოო ვვ ჰჰ პპ ხხ

სრსებობს მეორე პრობლემა. უმეტესად მოგვეპოვება ათიოდ დასახელების ქართული სასტამბო შრიფტის გარნიტურა. უმეტესად პრაქტიკულად იხმარება ორი-სამი, წიგნებში კი ერთი. სწორედ ეს არის მეორე მიზეზი იმისა, რომ თანამედროვე ქართული წიგნები პოლიგრაფიული თვალსაზრისით უფერულია, ძნელად საკითხავი და თვალისდამღლევი. ყველადარეზულად შეიძლება ითქვას, რომ სლავერი წერის

სამყაროს მოვლენება სასტამბო შრიფტების ასობით ნაირსახეობა. ზათინურ სამყაროს კი ოცი ათასი. ზათინური შრიფტი ემსახურება მსოფლიოს 68 ენას მრავალ ქვეყანაში. სლავერი შრიფტი ემსახურება რამოდენიმე ათეულ ენას ოთხ ქვეყანაში. ყვერძეული და სომხური შრიფტები ემსახურებიან თითო-თითო ენას, მაგრამ მათი ურუნალ-გამგებები გამოდის მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში. ზართული შრიფტი ემსახურება ერთ ენას და

ქართული წიგნები გამოდის ერთ ქვეყანაში. ო. ი., თუ სხვაენოვან შრიფტებს აქვთ განვითარების მდიდარი შესაძლებლობანი, ქართული შრიფტის განვითარება ერთი მუჭა ხალხის კისერზეა. და თუ ჩვენ თვითონ არ მივხედავთ ამ საქმეს, სხვას არავის ეს არ ადარდება. უმეტესად სხვა ერებთან შედარებით ჩვენ გაცილებით ხოლმე და სავალალო მდგომარეობაში ვიმყოფებით და ამიტომ გვჭირდება უდიდესი

მონდომება ამ საქმის გამოსასწორებლად.

შხატვარმა **სენტონ** უმბაძემ აკადემიკოს **საკვი** ყანიძის ხელმძღვანელობით 1964 წელს შექმნა სასტამბო შრიფტი „**ცნივერსიტეტი**“ მთავრული, ნუსხური

და მხედრული ასოებით. **სმ** შრიფტით დაიბეჭდა რამოდენიმე ნაშრომი.

შას შემდეგ კიდევ შეიქმნა რამოდენიმე შრიფტი, რომლებითაც შეიძლება ნებისმიერი სირთულის ტექსტის აკრეფა.

წინამდებარე სტატიის დაკაბადონება მთავრული ასოებით ისახავს მიზნად ასომთავრულის სილამაზის წარმოჩენას და იმ დავინწყებული მშვენიერი წესის აღდგენას, რომლითაც ვსარგებლობდით მე-19 ს. 60-ან წლებამდე.

შოთა ძუსთველის უკუდავი ქმნილება ქართული ლიტერატურის მშვეყაბაა. **სმასთანავე** მან მსოფლიო ლიტერატურის საგანძურშიც დაიკავა საპატიო ადგილი საქვეუროდ განთქმულ შედევრებს შორის. „**ზეფხისტყაოსანი**“ უკვე გადათარგმნილია მრავალ უცხო ენაზე და მისი ავტორი ისევე ცნობილი გახდა მსოფლიოში, როგორც **ამიროსი**, **ფირდოსი**, **ჩიზამი**, **შანტე**, **ჟექსპირი**, **ვეთე**, **სუშინი**. შოთამ ბრწყინვალედ გამოიყენა ქართული ენის მხატვრული შესაძლებლობანი და მომხიბლველი პოემა შექმნა, რითაც ისახელა თავი და ასახელა ქართველი ერი, რომელიც სამართლიანად ამაყობს მისი უებრო ნაწარმოებით. ძუსთველი ქართული კულტურის მედროშე გახდა ძველი და ახალი საქართველოსთვის

ზაი ხანია მიმდინარეობს „**ზეფხისტყაოსნის**“ ტექსტის მეცნიერული შესწავლა და კრიტიკული განხილვა, მისი გაცხრილვა მერმინდელი მინარევისაგან და ცდები პოემის ენის დახვეწისა და პირვანდელი სახის აღდგენისა. შეიძლება ითქვას, რომ ამ მხრით უკვე გარკვეულ პროგრესს ვართ მიღწეული. **ძუ** ვისზე უძვეს წილი

შრიფტი „**ცნივერსიტეტი**“ შესრულებული ტექსტის ფრაგმენტი

ნუსხურის და მხედრულის ერთდროული ხმარების მაგალითი

სძყაყი, ძამ ძს უძუ უძმაცაჩორო: წიწროსყო. საქართველო ძმჯაყიჩიყს ყიჩის-უოის ძიძეჩიყი ძი ძაჩეყაროს ძე: სძსუძიჩიჩიყს თიძიძეჩიყი. საქართველოს, ისორი ძაყაყიძი მთოძა საბჭოთა ზავშირს, **ღიღიყიყაყი: სყოეყოეძი ძეძეყოაძიყი უძმარძოროყი.** საქართველო, ისორი ძაყაყიძი მთოძა საბჭოთა ზავშირი, **აქიძე: იყას ყაძიყაყოყი:ძოროს ძეძეყიძიყო სოროძიყო. თო ძიძესამ უძუს უძმაცაჩიყი: ცყოროსყო იყა ძიყოროყაყი.**

სმბობენ, რომ ეს გაბი გამოგონილია **წგლისში**. **საჩეძიყოყოყაყ** ამგობინებს ყექსპირს დედანში ან შაჩაბლის და **სასტერნაკის** თარგმანში., **საჩეძიყოყოყაყ** ისევე როგორც მთელ **საყყათი: ზეყოყიყს**, ესაჭიროება სხვაგვარი დასავლური გამოცდილება. **საჩეძიყოყოყაყ**, ისევე როგორც მთელი **საყყათი: ზეყოყიყო**, უნდა იყოს ბოროტებისათვის დახურული სივრცე. თი რატომ გაბის გამოყენება **ძბილისში** იყო მკველელობა.

საკვი ყანიძის სტატიები, მიძღვნილი მთავრული ასოების აღდგენის პრობლემისადმი

ს. ყანიძე. შადარული საუნჯე. // საბჭოთა ხელოვნება. — 1962. — № 9. — ჯ. 49—72.

ს. ყანიძე. ჭართული თრთოგრაფიის ისტორიიდან. // შრომა. — 1967. — № 10. — ჯ. 13—16.

ს. ყანიძე. მთავრული ასოების ხმარების გამოჭართულში. // ზიტერატურული საქართველო. 30.06.67.

ს. ყანიძე. შოპაეჭრეთა საპასხოდ. // ზიტერატურული საქართველო. 8.09.67.

ს. ყანიძე. სალიტერატურო ჭართულის საჭირობოთო საკითხები (წერილების კრებული). — **ძბილისი**, 1979.

მთავრული და მხედრული ასოების გამოყენებით დანერილი ნაშრომები

სენტონ ყავრატონი. წყობილსიტყვაობა. — 1768 (გადამწერი **სოთრგი** **სლექსი**-**შესხიშვილი**).

სენტონ ყავრატონი. წყობილსიტყვაობა. — 1781 (გადამწერი **შოსაფი**).

სენტონ ყავრატონი. წყობილსიტყვაობა. — 1781 (გადამწერი **ჩეოთიძე**).

სენტონ ყავრატონი. წყობილსიტყვაობა. — 1781 (გადამწერი **სავთი** **სლექსი**).

საჭართველო — სუსეთის ხელმეჭრულები („**სე-ორგივესკის** ტრაქტატი“). — 1783.

წრეკლე შეფის წერილი სუსეთის იმპერატორ **საკატერინე** შეოწისადმი. — 1784.

წანწებბა შინაგანისა საქართველოფსა მართვისა, — **სფილისი**, 1801.

შეფის **სოთრგის ძე** შეიძურამ. წსტორია დანყე-ბითგან **სვერისა**, ე. ი. **სოთრგისა**, რომელ არს სრულიად საქართველოფსა. — **სანკტ** **სეტერბურლი**, 1848.

შეიძურამ ყავრატონი. წანმარტება პოემა „**ზეფხისტყაოსნისა**“. („**საიბ** შმედავილის რედაქციით, გამოკველევით და საძიებლით“). — **ძბილისი**, 1960. — ჯ. 033.

სიმირი ყიფიანი. ჭართული დრამატიკა. — **სანკტ** **სეტერბურგი**, 1882.

კრიონი. ზრებული **საკვი** ყანიძის 80 წლისთავის საიუბილეოდ. — **ძბილისი**, 1967.

სავლეს ენისტოლეტა ქართული ვერსიები. // **ძბილისის** უნივერსიტეტის შრომები. — **ძ. 16**. — **ძბილისი**, 1974.

წელთა და შედელა მწათობათთვის. **სი** საკუნის აბტოლოგიური ტრაქტატი. — **ძბილისი**, 1975.

ზეფხის ტყაოსნის საკითხები. // **ს. ყანიძე**. **ძბილსიტყვაობა** 12 ტომად. — **ძ. 5**. — **ძბილისი**, 1985. — ჯ. 7-275.

სეტრინონის ჭართველოა მონასტრის ტიპიკონი. // **ს. ყანიძე**. **ძბილსიტყვაობა** 12 ტომად. — **ძ. 9**. — **ძბილისი**, 1986. — ჯ. 55-123.

შქედლიძე **სამამ**. **სსომთავრული**. — 1999. — 440 გვ., 978 ილ., ტაბ.

შქედლიძე **სამამ**. **შსოფლიოს** ქვეყნები. — 2005. — 254 გვ. — 646 ილ.

შქედლიძე **სამამ**. ჭართული დამწერლობა. — 2006. — 134 გვ., 670 ილ., ტაბ.

საეკლესიო სიტყვის კონა. — 2006. — 74 გვ., 40 ილ.

შქედლიძე **სამამ**. **სამწერლობები** და ენები. — 2007. — 412 გვ.

შქედლიძე **სამამ**. **სიბლიოგრაფია**. — 2007. — 58 გვ. — 14 ილ.

შქედლიძე **სამამ**. **სსომთავრული**. **ნუსხური**. **მხედრული**. — 2008. — 312 გვ., 697 ილ., ტაბ.

შქედლიძე **სამამ**. საქართველოს სიმბოლიკა. — 2009. — 340 გვ., 3667 ილ., 89 ტაბ.

შქედლიძე **სამამ**. **სანამდროვე** **სერმანია**. — 2009. — 189 გვ., 1380 ილ.

სხლოვდება ქართული დამწერლობის შექმნის 2425 წლისთავი!

მეშენი

მამა, შენ სად დავიბადე? - ბესწაფონში,
შვილი. - დედასთან? - გურჯაანში, შვილი.
- მე სად დავიბადე? - თბილისში, შვილი. -
რას საინჟინეროსა. მაშინ ყველას ერთი სახელში
რიგონი მოვხვდით?

ქუთაისელები გიგი დობინჯინაძის
ნახაფრის გამოფენას ათვალიერებენ. - ა,
ბუჭო, ამ ნახაფრზე მზე რიო ხაფია, ჩადის თუ
ამოდის? - "ყანეშნა" ჩადის. - რა იქი, ბუჭო?
- რას არ ვიცი, გიგას, ბუჭო, 12 საათამდე
შენ გაატვიძებ?

- ექიმო, არ მეძინება. - დაიოვალე სამამდე.
- სამამდე რას, დილის ექვსის ნახევრამდე
ვითვლი, მარა მშველას?

ექიმი შემოვლასხვას: - რა მოგვიდათ?
- მანქანით ვმგზავნიბდი და ავარიაში
მოვყევი. - ფეხით უნდა აწიო, ძვირფასო,
ფეხით. თქვენ? - ეყოხება მეორე
ავადმყოფს. - ფეხით მივდიოდი და მანქანა
დამეჭახა...

- ექიმო, სულ მეჩვენება, რომ ჩემს ითხში
წარსულები უაღაოთბოთის თამაშობენ. -
აი, შენ ანბნი და დღესვე დალოე. აღარ
იოამაშბენ. - ხვალ დავიბწყებ, რა. - დღეს
□ფინსლო□ აქვთ.

- რაქომ არ ჩანსარ სამსახურში მთელი
თვეს? - უფროსმა მიოხრას მოვრასლი არ

მოხვიდეთ.

ორი მეგობარი ხვდება ერთმანეთს, ერთი
ეუბნება მეორეს: რიგონი ხარ? ცუდათ.
ქმაყავს 5000\$ ვახესხე ჭლასცაყური
იბწრასვლის გახაყეოებლად... ახლას ყი აღარ
ვიცი რიგონი გამოიყურება.

პრიფესორი სცუდენცებს ეუბნება: იქიო
თუ არა რიბ, თქვენს ახაყში აღექახანდრე
მაყედონელმა მსიფლოის ნახევარი
დაიპყრო? იმას მახსვტებელად არიხცი-
ცელე ჭყავდა, ბაწონი

განცხადება აუდიციონიის უარებზე:
- გამოცდა არ ჩაწარდება, ყველას ბილეით
გაყიდულას!

ერთი მეზობელი მეორეს:
- სათბურსა (გრელეყა) არ გაქ? წელი მცყავა.
- არა. მარა მე რი მცყავა უაწას ვახვავ
სოლმე ბედ და მივლის. თუ განდა
გაოხივებ.
- უაი მიბე.

მეორე დღეს ვახავ წელი სცყილდა მოდის
დასახსლთახნებული და დაყახწრული. უაწას
პაწრონი:

- რა იყო რა მოგვიდათ?
- ყველასფერი შენი უაწას ბრასლას
- ???

- ძანრი რი მივუწახნე პირთახ მამან ყიდე
არაფერი მარა ცხელი წყლის ჩახხმა რი
დავიბყე..

სატვიკო

	1					6		
	4		8			2		
			2	5	4	9		
1		5			8			
							7	6
			6	2	9		4	
8			4		6			9
2		3				4		8
6	5		9		2			1

	7			1		5	3	
			7	5				
	1			3		2		6
							8	7
9		1						
		6	9		2			
3			1	7	5			
4		9						
							2	8

ჩვენი ზახუნოხის ამეხიკაში გამომავალი ქახთუდი გაზეთი „მამული“

ტერმანის ქართული სათვისტომოს ორგანო
გამოიკება 2005 წლის ოქტომბრიდან

Das Organ des Georgischen Vereins in Deutschland e.V.
Herausgegeben seit Oktober 2005

დაფუძნებაც-ბამოხაეიცი:
ბახმანიის ქახთუდი სათვიკო

სახედაქციო კოლეცია:
ნინო ხაბელაშვილი (მთ. რედაქტორი)
თინათინ ჩითინაშვილი (რედაქტორი)
ნინო დალაქიშვილი
ნინო ცხომელიძე-დეპერშმიდტი
ეკატერინე ცირიკაშვილი

მულყსილ მისამიცი

Georgischer Verein in
Deutschland e.V.
c/o Leri Datashvili
Roemerhofweg 51c
85748 Garching b. München

დაგვიკავშირდით:
ტელ.: 0711/12 28 97 26
ელ. ფოსტა: qartuli@satvistomo.de